

TYT-AYT

TARİH DEFTERİ

Sevgili Öğrenciler,

FAZ Serisi; eğitim-öğretim hayatınızın her anında sizinle olmaya, daha etkili yöntemlerle sizleri hayata ve sınavlara hazırlamaya devam ediyor. Tecrübeli kadromuz tarafından titiz ve yoğun bir çalışmayla hazırladığımız bu **"FAZ Defter Serisi"** sizi adım adım başarıya ulaştıracak.

"Defter Serisi"nde Neler Var?

Defterimizde, tüm bilgileri bir arada vermek yerine daha etkili ve kalıcı öğrenmeniz için **"FAZ'lara"** ayırdık. Her FAZ'da önce konuyu öğrenecek, sonra örneklerle öğrenmenizi pekiştirecek, en sonda da neleri öğrenip öğrenmediğinizi kontrol etmek için hazırladığımız testlerle kendinizi sınavacaksınız. Sayfalarda sizin için bıraktığımız boş yerlere konuyla ilgili kısa notlar yazabilirsiniz. Kitapta yer alan örnek ve soruların çözümlerine de sizin için hazırladığımız dijital ortamlardan her an ulaşabilirsiniz.

Geleceğinizi inşa ettiğiniz bu yolda, size bir nebze olsun katkıda bulunabilmenin verdiği mutlulukla hayat boyu başarılar dileriz.

İçindekiler

FAZ - 01 Tarih ve Zaman	4 – 9
FAZ - 02 İnsanlığın İlk Dönemleri - I	10 – 13
FAZ - 03 İnsanlığın İlk Dönemleri - II	14 – 19
FAZ - 04 İlk ve Ortaçağlarda Dünya	20 – 25
FAZ - 05 İlk ve Ortaçağlarda Türk Dünyası - I	26 – 31
FAZ - 06 İlk ve Ortaçağlarda Türk Dünyası - II	32 – 37
FAZ - 07 İslam Medeniyetinin Doğuşu - I	38 – 43
FAZ - 08 İslam Medeniyetinin Doğuşu - II	44 – 49
FAZ - 09 Türklerin İslamiyeti Kabulü ve İlk Türk Devletleri	50 – 57
FAZ - 10 Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiyesi	58 – 65
FAZ - 11 Beylikten Devlete Osmanlı Siyaseti (1302 - 1453) - I	66 – 69
FAZ - 12 Beylikten Devlete Osmanlı Siyaseti (1302 - 1453) - II	70 – 73
FAZ - 13 Beylik Dönemi'nde Osmanlı'nın Askeri Gücü	74 – 81
FAZ - 14 Dünya Gücü Osmanlı Devleti (1453 - 1595) - I	82 – 87
FAZ - 15 Dünya Gücü Osmanlı Devleti (1453 - 1595) - II	88 – 93
FAZ - 16 Sultan ve Osmanlı Merkez Teşkilatı - I	94 – 99
FAZ - 17 Klasik Çağda Osmanlı Toplum Düzeni	100 – 103
FAZ - 18 Değişen Dünya Dengeleri Karşısında Osmanlı Siyaseti (1595-1774)	104 – 113
FAZ - 19 Değişim Çağında Avrupa ve Osmanlı	114 – 121
FAZ - 20 Uluslararası İlişkilerde Denge Stratejisi (1774-1914)	122 – 131

FAZ - 21	Devrimler Çağında Değişen Devlet-Toplum İlişkileri	132 – 145
FAZ - 22	Sermaye ve Emek	146 – 149
FAZ - 23	XIX. ve XX. Yüzyılda Değişen Gündelik Hayat	150 – 155
FAZ - 24	XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti ve Dünya	156 – 163
FAZ - 25	Millî Mücadele - I	164 – 171
FAZ - 26	Millî Mücadele - II	172 – 179
FAZ - 27	Millî Mücadele - III	180 – 189
FAZ - 28	Atatürkçülük ve Türk İnkılâbı	190 – 197
FAZ - 29	İki Savaş Arasındaki Dönemde Türkiye ve Dünya	198 – 203
FAZ - 30	II. Dünya Savaşı Sürecinde Türkiye ve Dünya	204 – 209
FAZ - 31	II. Dünya Savaşı Sonrasında Türkiye ve Dünya	210 – 215
FAZ - 32	Toplumsal Devrim Çağında Dünya ve Türkiye	216 – 223
FAZ - 33	XXI. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye ve Dünya	224 – 227
FAZ - 34	İki Küresel Savaş Arasında Dünya	228 – 233
FAZ - 35	II. Dünya Savaşı	234 – 239
FAZ - 36	Soğuk Savaş Dönemi	240 – 243
FAZ - 37	Yumuşama Dönemi ve Sonrası	244 – 249
FAZ - 38	Küreselleşen Dünya	250 – 259

1. İnsanlığın Hafızası Tarih

Tarih, insan ve insan topluluklarının geçmişteki yaşayışlarını, uğraşlarını, birbirleriyle olan ilişkilerini yer ve zaman göstererek neden - sonuç ilişkileri içerisinde kaynaklara dayanarak ve objektif olarak inceleyen sosyal bir bilimdir.

Tarihin konusu, zaman içinde yeryüzündeki insan faaliyetleri, farklı etkilerle meydana gelen değişimler ve insan eylemlerinin sonucunda ortaya çıkan eserlerdir. Ayrıca doğa olayları, sonuçları itibarıyla insanları etkilediğinden tarihin konusu içerisinde yer alır.

Tarihin konusu:

Siyasi → Saltanatın Kaldırılması

Askerî → Pasinler Savaşı

Sosyal → Orta Asya Türk Göçleri

Ekonomik → Coğrafi Keşifler

Kültürel → Rönesans Hareketleri

Dini → Reform Hareketleri

Mimari → Anadolu Hisarı

Tarihi Olay ve Tarihi Olgu

	Tarihi Olay	Tarihi Olgu
Tanım	Başlangıç ve bitişi belli olan kısa süreli gelişmelere denir.	Başlangıcı belli olduğu halde sonucu pek belli olmayan uzun süreli gelişmelere denir.
Örnek	- Malazgirt Savaşı - Talas Savaşı - Fransız İhtilali - Kavimler Göçü	- Anadolu'nun Türkleşmesi - Ulusal devletlerin kurulması - Avrupa'nın etnik yapısının değişmesi
Uyarı	Tarih dersindeki konu başlıkları genelde "tarihi olay"dır.	Tarih dersindeki kazanımlar genelde "tarih olgu"dur.

2. Tarih Biliminin Yöntemi

- Bir sonuca ulaşmak için bilim ve mantığa uygun biçimde yapılan araştırma şekline yöntem denir.
- Tarihin yöntemi, tarihi olayları inceleyerek anlamak ve açıklamaktır. Tarihi olaylar hakkında doğru bilgi edinmek ancak o dönemden kalan ve olaya tanıklık edebilecek belge ve bulguların değerlendirilmesi ile mümkündür. Bu değerlendirmede sistematik bir yöntem izlenir.

Tarih Biliminin Araştırma Yöntemleri

a. Tarama (Kaynak Arama)

Tarihe kaynaklık edebilecek her türlü bilgi ve verilerin bulunması aşamasıdır.

b. Tasnif (Sınıflandırma)

Toplanan verilerin bir sistem dahilinde sınıflandırılması aşamasıdır.

c. Tahlil (Çözümleme)

Elde edilen verilerin kaynak ve bilgi yönünden yeterli olup olmadığının kontrol edilmesi aşamasıdır.

d. Tenkit (Eleştiri)

Toplanan verilerin gerçekliği ve bilgi açısından güvenilirliğinin tespit edilmesi aşamasıdır.

e. Terkip (Sentez)

Toplanan verilerin birleştirilerek sonuca ulaştırılmasıdır. Bu aşamada olaylar değişik açılardan (kültürel, ekonomik v.b) incelenerek sonuca ulaşılır.

Tarihin Sınıflandırılması

Tarih bilimi çok geniş çalışma alanına sahiptir. Çalışma alanının geniş olması onun incelenmesini güçleştirmiştir. Bu nedenle tarihi olayları iyi bir şekilde incelemek ve öğrenmek için zamana, mekana ve konuya göre bir sınıflandırma yapılmıştır.

Bu yöntem araştırma yapmayı ve bilgi aktarmayı kolaylaştırır.

	Anahtar Kelimeler	Örnek
a. Zamana Göre Tasnif	► Çağ, yüzyıl, dönem, asır, tarih öncesi	► Kanuni Dönemi, ► Orta Çağ Tarihi ► 8. Yüzyıl Tarihi
b. Mekana Göre Tasnif	► Kıta, ülke, bölge, şehir	► Asya Tarihi ► Türkiye Tarihi ► Çorum Tarihi
c. Konusuna Göre Tasnif	► Toplulukların; siyasi, ekonomik, hukuki, dini, kültürel yönleri	► Dinler Tarihi ► Hukuk Tarihi ► Kültür Tarihi ► Tıp Tarihi

3. Tarih Biliminde Kaynakların Değerlendirilmesi

Döneme ve Tarihinin Kullanım Önceliğine Göre Tarih Kaynakları	► Birinci Elden Kaynaklar	► Tarihi olayın geçtiği döneme ait her türlü bulgudur. Örnek: Çanakkale Savaşı'na katılan bir askerin mektubu
	► İkinci Elden Kaynaklar	► Olayın geçtiği döneme yakın ya da o dönemin kaynaklarından yararlanılarak meydana getirilen eserlerdir. Örnek: Halil İnalcık'ın eseri
Bilgi Veren Kaynağın ve Malzemenin Türüne Göre Kaynaklar	► Yazılı Kaynaklar	► Ferman, mühür, para, gazete, hatıra vb.
	► Sözlü Kaynaklar	► Destan, efsane, hikaye, şiir vb.
	► Kalıntılar	► Arkeolojik buluntular; taş, toprak, kemik, madenden yapılmış eşyalar, mezarlar vb.
	► Çizili, Sesli ve Görüntülü Kaynaklar	► CD, film, fotoğraf, resim vb.

4. Tarihe Yardımcı Bilim Dalları

Tarih, ilgi alanı geniş bir bilim dalıdır. Buna paralel olarak tarihe temel teşkil eden kaynaklar da çok çeşitlidir. Bu kaynakları tarih bilimi açısından doğrudan doğruya incelemek, değerlendirmek her zaman mümkün değildir. Bu nedenle tarihçi, bazı belge, bulgu ve bilgilerin açıklanmasında diğer bilim dallarından yararlanır. Tarihe yardımcı bazı bilim dalları şöyledir.

Bilim Dalı:	Coğrafya
Tanım:	Tarihi olayların oluşumunda etkili olan iklim yeryüzü şekilleri, ekonomik faaliyetler, konum vb. coğrafi faktörleri incelemektedir.
Örnek İnceleme:	"Sarıkamış Harekatı'nda Doğal Şartların Etkisi"
Soru Pratiği:	Cevap olduğu sorularda "yer ve mekan" isimleri verilir.

Bilim Dalı:	Arkeoloji
Tanım:	Yer ve su altındaki buluntuları inceleyen bilim dalıdır.
Örnek İnceleme:	"Amisos Hazinesi'nin İncelenmesi"
Soru Pratiği:	Genelde "tarih öncesi" ve "yazılı kaynakların olmadığı dönemle" ilgili soruların cevabıdır.

Bilim Dalı:	Antropoloji
Tanım:	İnsanın iskelet, kafatası gibi fiziki yapısını araştıran bilim dalıdır.
Örnek İnceleme:	"M.Ö 3300 Yıllarında Yaşamış Olan Buz Adamı Ötzi'nin Araştırılması."
Soru Pratiği:	Genelde ırk ve kemik kelimelerinin geçtiği sorularda cevaptır.

Bilim Dalı:	Etnografya
Tanım:	Toplumların yaşayışlarını, gelenek, örf ve adetlerini inceleyen bilim dalıdır.
Örnek İnceleme:	"Çanakkale Cephesi'nde Kınalı Hasan" metnin Türklerde Vatan Sevginin İncelenmesi
Soru Pratiği:	"Kültürel öğelerin" ön plana çıktığı sorularda cevaptır.

Bilim Dalı:	Kronoloji
Tanım:	Tarihi olayların zamanının belirlenmesinde tarihe yardımcı olan bilim dalıdır.
Örnek İnceleme:	"Kurtuluş Savaşı'nda Olaylar Kronolojisi" metni
Soru Pratiği:	Genelde olaylar arasında "neden - sonuç" bağlantısının kurulması ön plana çıkartıldığında cevap olur.

Bilim Dalı:	Paleografya
Tanım:	Eski yazıların okunmasını sağlayan, bu yazıların tür ve şekillerini inceleyen bilim dalına paleografya denir.
Örnek İnceleme:	Mısır hiyerogliflerinin incelenmesi
Soru Pratiği:	Tarih öncesi dönemlerle ilgili sorularda cevap olmaz. Filoloji, Antropoloji ve Etnografya bilimleri bu pratiği kanıtlar.

Bilim Dalı:	Epigrafya
Tanım:	Anıtlar üzerindeki kitabeleri ve yazıları inceleyen bilim dalıdır.
Örnek İnceleme:	Asur ve Urartu hükümdarlarına ait kitabelerin incelenmesi
Soru Pratiği:	Tarih öncesi dönemlerle ilgili sorularda cevap olmaz. Filoloji ve paleografi bilimleri ile işbirliği içerisinde çalıştığından bu bilim dalları ile birlikte cevabı oluşturur.

Bilim Dalı:	Filoloji
Tanım:	Toplumların dilleri hakkında bilgi verir.
Örnek İnceleme:	Altay dilleri içinde birbirine en yakınlık gösteren, Türkçe ile Moğolca'dır." yargısına ulaşılması
Soru Pratiği:	Göç hareketlerinin açıklanması, toplulukların yakınlık derecelerinin belirlenmesi ile ilgili sorularda cevap olur.

Bilim Dalı:	Diplomatik
Tanım:	Belgeleri tür (ferman, şeriye sicili, antlaşma metinleri vb.) şekil ve içerik bakımından değerlendiren bilim dalına denir.
Örnek İnceleme:	"Balkan Antantı"nın incelenmesi
Soru Pratiği:	"Yazışma, antlaşma, elçi, bürokrasi, devlet politikası ve yöntem anlayışı" gibi kelimelerin ön plana çıktığı sorularda cevap olur.

Bilim Dalı:	Nüsmizmatik (meskukat)
Tanım:	Eski paraları inceler.
Örnek İnceleme:	"Osmanlı Devleti'nde Kağıt Para" metni
Soru Pratiği:	"Para ve sikke" gibi kelimelerin ön plana çıktığı sorularda cevap olur.

Bilgi Kutusu

Paralar, ait oldukları medeniyetlerle ilgili bilgi edinilmesinde tarihe yardımcı olur. Para üzerinde yer alan bazı yazılar, devlet, hükümdar, devletin mali yaşanan tarihi zaman gücü gibi konularda tarihiye ipuçları verir.

5. Neden Tarih?

- **Tarih öğretimi**, bireysel toplumsal ve evrensel ölçülerde fayda sağlar. Tarih eğitimi bugünkü uygarlığın nasıl meydana geldiğini öğretirken uygarlığın tüm toplumların katkısıyla oluştuğu bilincini oluşturur.
- Bireyler ortak değerlere sahip çıkarak din, dil, ırk gibi ayrımlara girmeden barış içinde yaşamayı öğrenir.
- Tarih eğitimi kişilerin milli değerlerini, kültürünü tanıyarak milli bilinç kazanmasını sağlar. Toplumda sorumluluk ve vatandaşlık duygusunu geliştirir.
- Tarih öğretimi sayesinde kişiler çeşitli olaylar arasında ilişki kurup mantık yürüterek sonuca varabilme yeteneği kazanır. Kişiler bilime aykırı düşünce biçimi yerine, ileriye dönük güncel olayları geniş açıdan değerlendirebilen, toplumsal gelişmeleri anlayıp yorumlayabilen bir düşünce tarzına sahip olur.

6. Tarihi Olaylara Bakış Açısı

- Geçmişte meydana gelen olaylar, meydana geldiği dönemin siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik ve dini özelliklerini yansıtır. Bu nedenle bir olayı değerlendirirken olayın meydana geldiği dönemin şartları dikkate alınmalıdır.
- Tarihçi ait olduğu milleti, inançları, siyasi anlayışı, aldığı eğitimi ne olursa olsun olaylara objektif bakmalıdır.
- Bir olayın tarihi olay kapsamı içerisinde değerlendirilebilmesi için olayın yeri ve zamanı bilinmeli ve olayın üzerinden belli bir zaman geçmiş olmalıdır. (Olayların üzerinden belli bir zaman geçmesi ise olayın sonuçlarının ve etkilerinin tüm yönleriyle görülüp analizinin yapılması ve hangi olayın nedeni ya da sonucu olduğunun tespit edilmesi açısından önemlidir.)
- Bir olayla ilgili hem yazılı hem yazısız belgelere bakılmalıdır.
- Tarihte mutlak doğrular yoktur. Ortaya çıkan yeni belgeler mevcut bilgilerimizi değiştirebilir.

Dikkat

Tarihi olayların tekrarı olmadığı için tarih bilimi diğer pozitif bilimlerden farklı olarak **deney ve gözlem** yöntemlerinden yararlanamaz.

7. Zaman ve Takvim

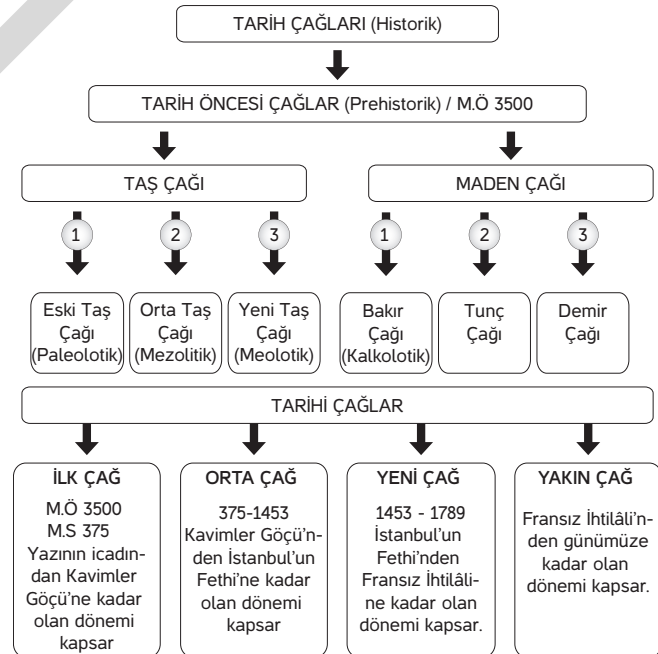
- Takvim, zamanı yıllara, aylara, haftalara ve günlere ayırma yöntemidir. Zamanı bilme ve verimli kullanma gerekliliği takvim gibi önemli buluşun ortaya çıkmasına yol açmıştır. İnsanlar tarihin akışı içinde zaman ölçüsü olarak çeşitli takvimler kullanmışlardır. Yaptıkları astronomik gözlemler sonucunda yıldızların, Ay'ın ve Güneş'in hareketlerine dayanan takvimler meydana getirilmiş ve geliştirilmiştir.
- Takvimin kullanılmasında Sümerler ve Mısırlılar öncü olmuşlardır. İlk **Güneş Takvimi**'ni Mısırlılar, ilk **Ay Takvimi**'ni Sümerler oluşturmuştur. Mısırlılar tarafından güneş yılı esasına göre oluşturulan takvim, Roma Hükümdarı Jül Sezar tarafından **Jülyen Takvimi**, Papa XIII. Gregorius tarafından yeniden oluşturularak "**Gregoryen Takvimi**" adını almıştır. Bugün dünya genelinde bu takvim kullanılmaktadır. Bu takvim ülkemizde ise 1 Ocak 1926 yılından itibaren kullanılmaktadır.

- Takvime başlangıç olarak tarihi olaylar esas alınmıştır. İbrani'ler, M.Ö. 3761 yaratılış yılını; Yunanlılar ilk olimpiyat oyunlarının yapıldığı M.Ö 776 tarihini; Romalılar, Roma şehrinin kuruluşu olan M.Ö 753 tarihini; Müslümanlar da Hz. Muhammed'in (S.a.v) Mekke'den Medine'ye Hicret ettiği 622 yıllarını başlangıç olarak kabul etmişlerdir.

Türklerin Kullandığı Takvimler

- Türklerin ilk kullanmış oldukları takvim; güneş yılını esas alan ve yılların hayvan isimleriyle belirtildiği **On İki Hayvanlı Türk Takvimi**dir. Bu takvimde her ayın değil her yılın bir hayvan adı ile anılması önemli bir özelliktir.
- Türkler İslamiyet'in kabulünden sonra **Hicri Takvim**'i kullanmaya başlamışlardır.
- Büyük Selçuklular döneminde güneş yılı esas alınan **Celali Takvim** kullanılmıştır. Hicri takvimin yanı sıra mali ve ticari işlerde kullanılmak üzere hazırlanmıştır.
- Osmanlı Devleti'nde mali işlerde güneş yılı esasına göre düzenlenen Rumi Takvim kullanılmaya başlanmıştır.
- Osmanlılarda 1917 yılında ise Takvim-i Garbi adıyla **Miladi Takvim**'e yakın bir takvim kullanılmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti'nde ise 26 Aralık 1925'te **Miladi Takvim** kabul edilerek bu takvim 1 Ocak 1926'dan itibaren kullanılmaya başlanmıştır.

Tarih araştırmalarında, insanlık tarihinin uzun bir zamanı kapsaması, ilgili konu hakkında ayrıntılı araştırma yapmayı zorlaştırmış, bu amaçla tarih zamana göre sınıflandırılmıştır. Yazının bulunmasından önceki döneme **tarih öncesi çağlar** yazının icadından sonraki döneme **tarihi çağlar** denir.

Bilgi Kutusu

- Tarihi çağlara ayırmanın amacı tarihin incelenmesini kolaylaştırmaktır.
- Tarih öncesi çağlar kendi içinde ayrılırken kullanılan malzemenin niteliği etkili olmuştur.
- Tarih öncesi dönemler incelenirken en fazla arkeoloji biliminin yararlanır.
- Tarihi çağlar birbirinden ayrılırken evrensel nitelikteki olaylar esas alınmıştır.

Tarih ve Zaman

- Asır (Yüzyıl) Yıl ilişkisi: Herhangi bir tarih, asıra (yüzyıl) çevrilirken aşağıdaki yöntemler kullanılır. Ancak Roma rakamlarının da bilinmesi gerekmektedir.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX	XXI

Örnek: Eğer ki tarih dört haneli ise;

1979 = XX. yüzyıl

İlk iki haneye +1 eklenir.

Örnek: Eğer ki tarih üç haneli ise;

751 = 8. yüzyıl

İlk haneye +1 eklenir.

Kavram

Anakronizm, herhangi bir olayın bulunduğu zaman dilimine aykırı bir şekilde değerlendirilmesidir.

M.Ö - M.S ve Yarım Çeyrek İlişkisi

- Bu kavramların tarihteki karşılığını bulmak için aşağıdaki tablonun bilinmesi ve incelenmesi gerekmektedir.

Milattan Önce (M.Ö)				Milattan Sonra (M.S)			
99-0 1. yüzyıl				0-99 1. yüzyıl			
99-50 1. yüzyılın ilk yarısı		49 - 0 1. yüzyılın ikinci yarısı		0 - 49 1. yüzyılın ilk yarısı		50 - 99 1. yüzyılın ikinci yarısı	
99-75 1. çeyrek	74 - 50 2. çeyrek	49 - 25 3. çeyrek	24 - 0 4. çeyrek	0-24 1. çeyrek	25-49 2. çeyrek	50-74 3. çeyrek	75-99 4. çeyrek
0 (Milat) Hz. İsa'nın Doğumu							

Şimdi 1979 ve 751 tarihlerinin tablodan yola çıkarak tam karşılıklarını bulalım:

Örnek,

1979 = (+) = 20. yüzyıl

İkinci yarı dördüncü çeyrek

19 + 1 = 20. yüzyıl

Örnek,

751 = (+) = 8. yüzyıl

İkinci yarı üçüncü çeyrek

7 + 1 = 8. yüzyıl

Bilgi Kutusu

- M.Ö. 3200 ve M.Ö. 1500 tarihleri arasındaki süre farkı, küçük olan tarihin, büyük olandan çıkarılmasıyla bulunur.
- M.S. 2012 ve M.S. 1975 tarihleri arasındaki süre farkı, küçük olan tarihin, büyük olandan çıkarılmasıyla bulunur.
- M.Ö. 3200 ve M.S. 2012 tarihleri arasındaki süre farkı, her iki tarihin toplanmasıyla bulunur.
- Bazı sorularda "MS" ifadesi kullanmaz. Bu durum tarihin MS olduğunun göstergesidir. Örnek: 1914

1. İslamiyet'in hızla yayılmasında, diğer din ve inançlara karşı gösterilen hoşgörünün payı büyüktür. Avrupa'da ve Asya'da ezilmiş ve horlanmış olan insanlar, Müslümanları kurtarıcı olarak karşılamışlardır.

Yukarıdaki metni araştırma konusu yapan bir tarihçi, tarih bilimi ile ilgili aşağıdaki öğelerden hangisinin karşılığını tam olarak bulamaz?

- A) Yer
- B) Zaman
- C) İnsanların yaşayışları
- D) İnsan ilişkileri
- E) Neden - sonuç bağlantısı

2. Bir olayın incelenmesinde olayın geçtiği zamanın koşullarının bilinmesi, tarihçiyeye;

- I. tarihi olayda rolü olanların katkılarının doğru olarak değerlendirilmesi,
- II. olayın, günümüze olan etkilerinin ortaya çıkarılması,
- III. olayın başka olaylarla olan benzerliklerinin tespit edilmesi

durumlarından hangilerinde katkı sağlar niteliktedir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve III
- E) II ve III

3. Aşağıdakilerden hangisinin oluş zamanı diğerlerine göre daha belirgindir?

- A) Büyük Taarruz, Ağustos ayının ikinci yarısında yapılmıştır.
- B) II. Mehmet, XIV. ve XV. yüzyıllarda yaşamıştır.
- C) Türkiye, 1952 yılında NATO'ya üye olmuştur.
- D) Osmanlı Devleti, XIV. yüzyılın başlarında kurulmuştur.
- E) Atatürk, Samsun'a 19 Mayıs'ta çıkmıştır.

4. Tarihte olay ve olgu birlikte değerlendirildiğinde aşağıdakilerden hangisi diğerlerinden farklıdır?

- A) Anadolu'nun Türkleşmesi
- B) İslamiyet'in yayılması
- C) Ulusal devletlerin kurulması
- D) Türkiye'nin modernleşmesi
- E) Osmanlı Devleti'nin yıkılması

5. Bir olayın ve olgunun, tarihin konusu olabilmesi için;

- I. etkilerinin geniş alanlarda görülmesi,
- II. uzun bir sürece yayılması,
- III. birden çok nedenin olması

durumlarından hangileri gereklidir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

6. Her tarihsel olay, yaşandığı çevre ve zamanın ürünüdür. Bu nedenle tarihsel gerçeğe ulaşırken yer ve zaman olgusunu dikkate almak zorundayız. Yer ve zaman gösterilmeden yapılan değerlendirmeler, hiçbir zaman tarihsel gerçek olarak kabul edilemez.

Bu bilgilerde aşağıdaki bilim dallarından hangilerinin tarih bilimi ile olan ilişkisi vurgulanmıştır?

- A) Coğrafya – Kronoloji
- B) Arkeoloji – Nümizmatik
- C) Paleografya – Epigrafya
- D) Filoloji – Heraldik
- E) Sosyoloji – Felsefe

7. Tarihe ait belli noktaların aydınlatılmasını sağlayan malzemelere belge denir.

Buna göre, aşağıdaki belgelerden hangisi diğerlerinden farklı bir niteliktedir?

- A) Şecerele
- B) Vakayinameler
- C) Yıllıklar
- D) Destanlar
- E) Kitabeler

8. Olay ve olgu kavramları birlikte düşünüldüğünde aşağıdakilerden hangisi diğerlerinden farklıdır?

- A) Malazgirt Savaşı
- B) Türk Kurtuluş Savaşı
- C) Türkiye'nin çağdaşlaşması
- D) Lozan Barış Antlaşması
- E) Cumhuriyetin ilan edilmesi

9. Bir topluma ait kullanılan dil ve paranın incelenmesinde tarih biliminin daha çok yararlandığı bilim alanları, aşağıdakilerden hangisinde bir arada verilmiştir?

- A) Coğrafya - Kronoloji
- B) Arkeoloji - Diplomatika
- C) Heraldik - Epigrafya
- D) Filoloji - Nümizmatik
- E) Sosyoloji - Antropoloji

10. Tarih araştırmalarında olayların üzerinden belli bir zamanın geçmesi önemlidir.

Bu durumda aşağıdakilerden hangisi etkili olmuştur?

- A) Tarihe yardımcı bilimlerden yararlanılmasını sağlamak
- B) Olayları sınıflandırarak öğrenimi kolaylaştırmak
- C) Tarihi olayların benzer yönlerini ortaya çıkarmak
- D) Olayda rolü olan kişileri belirlemek
- E) Olayın sonuçlarını ve etkilerini tüm yönleriyle analiz edebilmek

11. Aşağıdakilerden hangisi Türklerin kullandığı takvimlerden biri değildir?

- A) Hicri
- B) Celali
- C) Maya
- D) Rumi
- E) Miladi

12. Tarihi bir olayla ilgili bilgi veren her türlü malzeme, kaynak adını alır. Tarih kaynakları, birbirinden farklı niteliklere ve özelliklere sahiptir.

Buna göre aşağıdaki kaynaklardan hangisi nitelik olarak diğerlerinden farklıdır?

- A) Ferman
- B) Destan
- C) Para
- D) Berat
- E) Gazete

13. Aşağıdakilerden hangisi tarih araştırmalarında izlenecek yollardan biri değildir?

- A) Tarihi bir olay yazılırken olayla ilgili coğrafi, sosyolojik, ekonomik, ticari, kültürel vb. etkenler göz önünde bulundurulmalıdır.
- B) Tarihi olaylar meydana geldikleri zamanın şartlarına göre değerlendirilmelidir.
- C) Kanıtlanabilir ve nesnel olan bilgilerin kullanılmasına dikkat edilmelidir.
- D) Olayın üzerinden belli bir sürenin geçmesi beklenmelidir.
- E) İyi bilinmeyen bir olay benzer bir olayın neden ve sonuçlarıyla açıklanmalıdır.

14. Şanlıurfa Göbeklitepe’de yapılan araştırmalar insanların yerleşik hayata tarımsal üretim amacıyla değil tapınak etrafından toplanmak amacıyla geçtiklerini göstermiştir.

Bu bilgiden yola çıkarak;

- I. göçebe toplumların yaygın olarak tarımla uğraştığı
- II. yeni bilgi ve bulguların bilgileri değiştirebildiği,
- III. toplumların faaliyetlerini inançların şekillendirebildiği

yargılarından hangilerine varılabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

15. Nümizmatik, eski paraları inceler. Bu paraların ait oldukları medeniyetlerle ilgili bilgi edinilmesinde tarih bilimine yardımcı olur.

Aşağıdakilerden hangisi paraların ait oldukları medeniyetlere ilişkin verdiği bilgilerden biri değildir?

- A) Ülke sınırları
- B) Yönetim biçimi
- C) Hükümdar ismi
- D) Yazı türü
- E) Mali gücü

Bilgi Kutusu

Bu üniteye ait gelişmeleri daha iyi anlamak ve değerlendirebilmek için aşağıdaki kavramların bilinmesi gerekmektedir.

Merkezi Otorite

Yönetenin (padişah, kral, meclis, başkent) yönetilen (halk) üzerindeki etkisidir.

Örnek: II. Bayezit Dönemi'ndeki Cem İsyanı'nın "zorlukla" bastırılması, Kanuni Dönemi'ndeki dört farklı isyanın "kolay" bir şekilde bastırılması "merkezi otoritenin" gücü ile ilgilidir.

Monarşi:

Bir ülkenin tek bir kişi veya hanedan tarafından yönetilmesidir. Demokrasi ve cumhuriyetin zıddıdır.

Örnek: Osmanlı Devleti'ndeki yönetim, monarşi (saltanat) anlayışıdır.

Mutlak Monarşi (Mutlakiyet Yönetimi):

Hükümdarın yönetimde tek başına söz sahibi olduğu yönetim biçimidir.

Örnek: Osmanlı Devleti'nde, "Muhteşem Yüzyıl"ın yaşandığı Fatih Sultan Mehmet ve Kanuni Sultan Süleyman Dönemleridir.

Teokratik Yönetim (Teokrasi):

Dinsel olan yönetim, eğitim ve hukuk düzeni demektir. Laik yönetimin tam tersidir.

Örnek: Sümerlerde kralların aynı zamanda baş rahip olmasıdır. Bu duruma; halife-hükümdar, rahip-kral, tanrı-kral, peygamber -hükümdar uygulamaları örnektir.

Meşrutiyet Yönetimi:

Halkın bir meclis aracılığıyla hükümdarın yanında ülke yönetimine söz sahibi olmasıdır.

Örnek: Osmanlı Devleti'nde halkın II. Abdülhamit Dönemi'nde yönetime ortak olmasıdır.

Oligarşik Yönetim:

Bir grubun (zümrenin) olağanüstü durumlarda devlet yönetimini üstlenmesi durumudur.

Örnek: İyonya'da savaş dönemlerinde komutanların yönetimi devralması durumudur.

Uygarlığın Doğuşu ve İlk Uygarlıklar

İnsanlığın ortaya çıktığı andan itibaren dünyanın farklı yerlerinde birçok uygarlık meydana gelmiştir. İnsanlar, ilk çağlardan itibaren verimli tarım alanlarını, su kenarlarını yerleşim yeri olarak seçmişler ve buralarda ilk uygarlıkların temellerini atmışlardır.

Anadolu, Mezopotamya, Mısır, İran, Çin ve Hindistan önemli uygarlıkların kurulmuş oldukları bölgelerdir. Sümer, Akad, Elam, Babil, Asur kültürleri Mezopotamya'yı; Hitit, Frigya, İyon, Lidya ve Urartu kültürleri ise Anadolu'yu önemli bir uygarlık merkezi haline getirmiştir. Anadolu ve Mezopotamya'da olduğu gibi Orta Asya bozkırları ve Çin'in Sarı Irmak bölgesi de birer uygarlık merkezidir.

1. Mezopotamya Uygarlıkları**Özellikleri**

- Mezopotamya "İki nehir arasındaki ülke" olarak tanımlanmıştır.
- Fırat ve Dicle ırmakları arasında yer alan, oldukça verimli bir

tarım havzası olan Mezopotamya'da; Sümer, Elam, Akad, Babil ve Asur gibi devletler kurulmuştur.

- "Nehirlerin akış yönüne" göre Kuzey Mezopotamya'ya, "Yukarı Mezopotamya"; Güney Mezopotamya'ya ise **Aşağı Mezopotamya** denilmiştir.
- Bölgenin jeolojik yapısından dolayı yapı malzemesi olarak taş yerine kerpiç kullanılmıştır. Bu durum mimari eserlerin günümüze kadar gelmesini engellemiştir.

a. Sümerler (M.Ö. 4000 - M.Ö 2350)**Siyasi Yapı**

- Siyasi yapı, Ur, Uruk, Kiş, Lagaş gibi sitelerden (şehir devletleri) oluşmuştur. (Bu durum siyasi birliğin ve başkentten yönetimin olmadığını gösterir.)
- Sitelerin başında **Patesi** veya **Ensi** adı verilen rahip-krallar bulunur ve Tanrı adına ülkeyi yönettiklerini iddia ederlerdi. (Bu durum Sümerlerde teokratik bir yönetimin olduğunu göstermektedir.)
- Sümer kralları, dini törenleri idare eder, savaş sırasında ordunun başında bulunur ve hukuki yetkileri elinde toplardı. (Kralın tüm yetkileri elinde toplaması merkezi otoriteyi sağlamasında etkili olmuştur.)

Hukuk Yapısı

- Sümer Kralı **Urgakina** tarihte bilinen ilk yazılı kanunları yapmıştır. Bu kanunlar fidyeye esaslı olup hafif cezalar içerir (Tarihin ilk hukuk devleti Sümerlerdir).

Sosyal Yapı

- Sümerlerde krallar ve rahipler en üst sınıfı oluştururken halk, hürler ve köleler olmak üzere sosyal sınıflara ayrılmıştır. (Bu durum sosyal yapıda eşitliğin olmadığını, sınıf farklılıkları yaşandığını gösterir.)

Dini İnanış

- Çok tanrılı bir inanca sahip olan Sümerler ölümden sonra yaşama inanmamışlardır. (Çok tanrılı inanış (politeist inanış) aynı zamanda siyasi birliğin sağlanmasını engellemiştir.)

Ekonomik ve Kültürel Hayat

- Siteler, etrafı surlarla çevrili **ziggurat** adı verilen tapınak ve onun etrafındaki evlerden meydana gelmiştir. (Bu durum Sümerlerde yerleşik yaşamın olduğunu göstermektedir.)
- Zigguratlar, tahıl ambarı, gözlemevi gibi işlevlerinin yanında okul olarak da kullanılmıştır. (Bu durum zigguratların çok yönlü kullanıldığını göstermektedir.)
- Sümerlerde tapınaklara getirilen ürünleri kaydetme düşüncesi çivi yazısının bulunmasına yol açmıştır. (Bu gelişme ise ekonomik yapının kültürel gelişmeye olan etkisini gösterir.)

b. Akadlar (MÖ 2350 - MÖ 2100)

- Sami kökenli **Akadlar**, M.Ö 4000'de Orta Mezopotamya'da medeniyet kurmuşlardır.
- Kral **Sargon** Dönemi'nde devlet haline gelmişler; kısa sürede

Mezopotamya'ya hakim olmuşlardır.

- Başkentleri Agade'dir.
- İlk düzenli ordu sistemini meydana getirmişlerdir.
- Tarihte bilinen ilk imparatorluğu kurmuşlardır.
- Düzenli orduları sayesinde Sümerlileri yıkmışlardır.
- Hükmettikleri coğrafyalarda Akadça'nın kullanılmasını sağlamışlardır.

c. Elamlar (M.Ö. 3000 – M.Ö 640)

- İlk dönemlerde şehir devletleri şeklinde örgütlenmişlerdir. M.Ö 3000 yıllarında Sus sitesi prensi, diğer siteleri de egemenliği altına alarak merkezi Sus olmak üzere Elam Krallığı'nı kurmuşlardır (Başkentinin olması daha sonra merkezi devlet yapısına geçildiğini gösterir).
- Elamlar madencilik, çömlek yapımı ve seramik sanatında ilerlemişler, çivi yazısını kullanmışlardır.
- Asurlar tarafından yıkılmışlardır.

d. Babiller (Amurrular) (M.Ö 2100 - M.Ö 539)

- Amurrular tarafından Babil'de kurulmuştur.
- Kral Hammurabi tarafından yapılan yasalarla dine dayalı devlet yerine, gücünü ordudan alan mutlak krallık anlayışına geçilmiştir. (Bu durum laik devlet anlayışıyla ilgilidir.)

Kral Hammurabi yaptığı yasalarda "kısa kısıp" yöntemini getirmiştir. Bu yasalar tarihte bilinen ilk yazılı anayasa olarak kabul edilir.

Bilgi Kutusu

- Babiller tapınaklarına ziggurat adını vermişlerdir. (Bu durum Babillerin, Sümerlerden etkilendiklerini gösterir.)
- Babiller tıp ve astronomi alanlarında ilerlemişlerdir. (Bilimsel faaliyetlerin olduğunu gösterir.)
- Babil'in Asma Bahçeleri bu uygarlığa aittir. (Mimari açıdan ilerlediklerini gösterir.)
- Persler tarafından ortadan kaldırılmışlardır.

e. Asurlar (M.Ö 2000 - M.Ö 609)

- Yukarı Mezopotamya'da yaşayan Asurlular, yaşadıkları topraklar tarıma elverişli olmadığı için hayvancılık ve ticaret ile uğraşmışlardır. (Coğrafyanın, uğraş alanına olan etkisini kanıtlar niteliktedir.)
- Başkentleri Ninova olan Asurlular, Anadolu'da Kültepe, Alişar ve Boğazköy'de ticaret kolonileri kurmuşlardır. Bu koloniler aracılığıyla yazıyı Anadolu'ya taşımışlardır. Ticareti canlandırmak amacıyla Sard'dan başlayıp Ninova'ya kadar uzanan Kral Yolu'nu kullanmışlardır.
- Asurlular, Mezopotamya'da kurulan diğer devletlerde olduğu gibi çivi yazısını kullanmışlardır. Anadolu'daki ilk yazılı kaynaklar Asur tüccarlarının bıraktıkları Kültepe tabletleridir.

2. Mısır Uygarlığı

Coğrafi Yapı

- Mısır etrafı uçsuz bucaksız çöllerle ve denizlerle çevrilidir. Bu durum; Mısır Uygarlığı'nın çevre uygarlıklarıyla olan iletişimini engellemiş, Mısır'da özgün bir uygarlığı ortaya çıkarmış, Mısır'da tarihi devirlerin sırasına göre yaşanmasına ortam hazırlamıştır.
- Nil Nehri'nin akış yönüne göre Mısır'ın kuzeyine Aşağı Mısır, Mısır'ın güneyine "Yukarı Mısır" denilmiştir.

Siyasi ve Sosyokültürel Yapı

- Mısır'da ilk siyasi teşkilatlanma nom adı verilen şehir devletleri şeklindedir. (Bu durum siyasi birliğin olmadığını göstermektedir.)
- Kral Menes ile beraber firavun adı verilen dini ve siyasi gücü olan tanrı kralların yönetimi başlamıştır. (Bu durum merkezi otoritenin sağlanmasını kolaylaştıracağı gibi, teokratik bir yönetimin de olduğunu göstermektedir.)
- Çok tanrılı ve ahiret inançlı bir dini yapı görülmüştür.
- Tarım faaliyetleri matematik, geometri ve astronomiyi, dini inanış sanat ve mimariyi geliştirmiştir.

Bilgi Kutusu

Tarihte bilinen ilk yazılı antlaşma olan Kadeş Antlaşması Mısır Firavunu II. Ramses ile Hitit kralı III. Hattuşili arasında M.Ö. 1280'de imzalanmıştır.

Mısır'da toplum; katipler, rahipler, askerler; tüccarlar, zanaatkarlar; çiftçiler ve köleler olmak üzere sınıflara ayrılmıştır. (Toplumsal yapıda eşitlik anlayışı yoktur.)

Ekonomik Hayatın Bilime Etkisi

Ekonomik hayatın tarıma dayalı olduğu Mısırlılar uğraş alanlarının etkisiyle;

- Nil'in taşma zamanlarını hesaplamak için Güneş Takvimi'ni bulmuşlardır.
- Bozulan tarla sınırlarını tespit edebilmek için geometride ilerlemişlerdir.
- Vergi miktarlarını tespit etme düşüncesiyle matematikte ilerlemişlerdir.
- Ayrıca ondalık sayıyı bulmaları, ilk defa dört işlemi bulmaları ve "pi sayısı" nı bugünkü değerlerine yakın hesaplamaları bilimin geliştiğini gösterir.

Dinsel İnanışın Bilimsel Gelişmeye Etkisi

Çok tanrılı dine inanan Mısırlılar, ölümden sonraki yaşama inandıkları için; ölümlerini "mumyalamışlardır." Mumyalama teknikleri sayesinde insan vücudunu tanıyan Mısırlılar tıp alanında ve eczacılıkta gelişmişlerdir. Firavunlar için piramit, halk için labirent adı verilen mezarlar yapmışlardır.

1. Babil Kralı Hammurabi, Sümerlerin eski kanunlarından yararlanarak yeni kanunlar hazırlamıştır. Büyük bir taş üzerine yazılmış olan kanunlarda, mülkiyet, ticaret ve ceza gibi konulara değinilmiştir.

Buna göre Babiller ile ilgili;

- I. hukuk alanında Sümerlerin etkisinde kaldıkları,
- II. bazı alanlarda sorunlar yaşadıkları,
- III. toplumsal yapıda eşitliğe önem verdikleri

ifadelerinden hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

2. “..... ırmak taşmasıyla toprak su altında kalırsa toprak sahibi krala durumu anlatıyor, bunun üzerine kral adamlarını gönderip toprağı ölçtürüyor ne kadar eksildiğı saptanıyor ve köylü vergisini o ölçüde eksik ödüyordu. Bana öyle geliyor ki sonradan Yunanistan’a geçmiş olan geometrinin kökeni budur....” ifadelerinde Mısır Uygarlığını anlatan Heredotos, aşağıdaki yargılardan hangisini doğrulamaktadır?

- A) İhtiyaçlar insanları bilimsel çalışmalara yönlendirmiştir.
- B) İnsanların yerleşik hayata geçmesinin en önemli nedeni hayvancılıktır.
- C) Aynı coğrafyada yaşayan insanlar arasında kültür benzerliklerine rastlanmaz.
- D) Coğrafi konum insanları farklı geçim kaynaklarına yönlendirmiştir.
- E) Buluş ve icatlarla doğa olayları kontrol altına alınmıştır.

3. Sümer kralı Urugakina döneminde ilk sosyal içerikli yasaların hazırlanmış, Babil kralı Hammurabi ilk anayasayı hazırlatmıştır.

Bu gelişmelerini aşağıdakilerden hangisini geliştirdiğı söylenemez?

- A) Hukuk devleti olgusunun yerleşmesini
- B) Sınıf ayrılıklarının engellenmesine yönelik yasal yapının kurulmasını
- C) Suçlara aynı cezaların verilmesinin yaygınlaşmasını
- D) Mezopotamya’da hukuk düzeninin kurulmaya başlamasını
- E) Yargı erkinin işler hale gelmesini

4. Antik Mısır’da ihtişamlı mezarlar yapılmış, soylular için piramit ve halk için yapılan labirentlere de şahsi eşyalar konulmuştur.

Bu durum aşağıdakilerden hangisinin göstergesi değildir?

- A) Ahiret inancının yerleşmesinin
- B) Anıt mezarların yapılmasının
- C) Hiyeroglif yazısının bulunmasının
- D) Toplumsal eşitsizliğin sürdüğünün
- E) Mimari alanında gelişme kaydedilmesinin

5. Eski Mısır’da mumyacılık ve anıt mezar yapımı yaygınlık kazanmıştır.

Bu durumun aşağıdaki hangi alanın gelişimine doğrudan katkı sağladığı söylenemez?

- A) Eczacılık
- B) Tıp
- C) Anatomi
- D) Ziraat
- E) Heykeltıraşlık

6. Mezopotamya’nın Yukarı ve Aşağı Mezopotamya şeklinde isimlendirilmesinde aşağıdakilerden hangisinin etkili olduğu söylenebilir?

- A) Kuzey ve güney bilgelerinde farklı kültürlerin bulunmasının
- B) Kuzey kesimin güney bölgesine göre daha zengin bir bitki örtüsüne sahip olmasının
- C) İklim farklılığının belirgin şekilde görülmesinin
- D) Nehirlerin akış yönünün oluşturduğu coğrafi ayrımın
- E) Kuzey ve güneyde iki ayrı devletin olmasının

7. Asurlular, Kültepe, Alishar ve Boğazköy’de ticaret kolonileri kurmuş, yöre insanını yazıyla tanıştırmış, ticari faaliyetlerini kil tabletlere yazmış, bölge hakkındaki bilgileri kayıt altına almışlardır.

Bu bilgilere göre aşağıdaki hangi yargıya varılamaz?

- A) Asurlular Anadolu’ya yazıyı götürmüşlerdir.
- B) Anadolu’nun kültür tarihinin aydınlanmasında Asurluların katkısı olmuştur.
- C) Anadolu’dan Mezopotamya’ya kara ticareti güzergahı bulunmaktadır.
- D) Mezopotamya - Anadolu toplumları arasında kültürel etkileşim yaşanmıştır.
- E) Anadolu uygarlıkları tarih devirlerine Mezopotamya’dan önce geçmişlerdir.

8. Aşağıdakilerden hangisi Mezopotamya'da kurulan uygarlıklardan biri değildir?

- A) Sümerler B) Akadlar C) İbraniler
D) Babiller E) Asurlar

9.	Uygarlık	Özellik
I.	Akadlar	İlk imparatorluğun kurulması
II.	Babiller	Anadolu'ya yazının götürülmesi
III.	Elamlar	Firavunların "tanrının oğlu" sayılması
IV.	Asurlular	Filistin bölgesinde yaşanması
V.	Sümerler	Zerdüştlük dinine inanılması

Yukarıdakilerden hangisinde uygarlığa ait özellik karşısında doğru verilmiştir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

10. Aşağıdakilerden hangisi Mısır Uygarlığı'na ait bir özellik değildir?

- A) İlk yerleşmelerin Nil kıyılarında olması
B) Ay Takvimi'nin bulunması
C) Toplumda sınıf farklılıklarının yaşanması
D) Yönetimde tanrı - kral anlayışının görülmesi
E) Tıp ve eczacılıkta ilerlenmesi

11. Sümercede Türkçe ile benzer birçok kelimeye rastlanmıştır.

Bu durumun temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sümer toprakların Türk devletlerinin egemenliğine girmesi
B) Sümerlilerin Anadolu toplumlarıyla ticaret yapması
C) Sümerlilerin Orta Asya kökenli bir toplum olması
D) Sümer destanlarının Hititçe'ye çevrilmesi
E) Sümerlerin çivi yazısını bulması

12. Aşağıdaki toplumlardan hangisi ilk imparatorluk ve düzenli orduyu kuran uygarlıktır?

- A) Hititler
B) Sümerler
C) Babiller
D) Asurlular
E) Akadlar

13. Mezopotamya Uygarlığı'nın temelini atan, ilk yazıyı, yazılı konuları hazırlayan uygarlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Elamlar
B) Babiller
C) Akadlar
D) Sümerler
E) Asurlular

14. Sümer sitelerinin kralı olan patesiler hem rahiplik hem de ordu komutanlığı yapmışlar ve ülkedeki yasal düzenlemelerde başat bir rol oynamışlardır.

Bu bilgiye göre, Sümer patesilerinin;

- I. monarşik,
II. teokratik,
III. oligarşik

yetkilerinden hangilerine sahip oldukları söylenemez?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

15. Sümerlerde eli silah tutan herkes asker kabul edilmiştir.

Bu durum aşağıdakilerden hangisinin göstergesidir?

- A) Ordu-millet anlayışının
B) Ücretli askerlik sisteminin
C) Bedelli askerlik sisteminin
D) Lejyoner askerlik sisteminin
E) Askerliğin soyluluğa dayalı oluşunun

16. Dünyanın ilk anayasasını hazırlayan uygarlık hangisidir?

- A) Sümerler
B) Babiller
C) Elamlar
D) Akadlar
E) Asurlular

4. Hint Uygarlığı

Siyasi Yapı

- Doğal kaynakları bakımından zengin olan Hindistan tarih boyunca bu özelliğinden dolayı birçok kavmin istilasına uğramıştır. Bunlardan birisi de Arilerdir. M.Ö 1500'lerde Orta Asya'dan Hindistan'a gelen Ariler, siyasi, sosyal ve kültürel yapılarını bu bölgeye taşımışlar ancak burada merkezi bir otorite sağlayamamışlardır. Bu nedenle Hindistan, **racalık** adı verilen küçük prenslikler tarafından yönetilmiştir.
- Kast sistemi ise,
- Zahmetli işleri gören Südralar (Südralar: İşçiler ve Köleler)
- Çalışan Vaysiyalar (Esnaf ve Çiftçiler)
- Savaşan Kşatriyalar (Prenslar ve Askerler)
- Dua eden Brahmanlar (Rahipler ve Bilginler)
- sınıflarından oluşmuştur.

Kast'lanan Hindistan

- Ariler, Hindistan'a gelmeleriyle birlikte **kast** sistemini bu bölgeye taşımışlardır. Kast, meslekleri babadan oğula geçen ve aynı geleneklere bağlı bulunan çeşitli sosyal sınıflardan oluşan bir sistemdir. Bu sistemde brahmanlar, din adamlarından, kşatriyalar, raca, asker ve asillerden; vaysiyalar, tüccar ve çiftçilerden; südralar, zanaatkarlar ve işçilerden oluşmuştur. Kast sisteminin dışında kalanlar da paryaları meydana getirmiştir.
- Kast sisteminde sınıflararası geçişler yasaktır. Bu sisteme bağlı olarak Hindistan'da millet olma bilinci gelişmemiştir.

Din

- Hindistan'da Hinduizm ve Brahmanizm'den başka Taoizm, Konfüçyüslük, Maniheizm dinleri varlık göstermiştir.
- Baharat Yolu'da Hindistan'dan gelen önemli bir ticaret yoludur.

5. Çin Uygarlığı

- Çin, Asya Kitası'nın güneydoğusunda geniş topraklara sahip bir ülkedir.
- Merkezi otoritenin güçlü olduğu Çin, tarih boyunca hanedanlıklarca yönetilmiştir. M.Ö. III. yüzyıldan itibaren siyasi birliğini tamamlayıp güçlü bir imparatorluk haline gelmiştir.
- Çin'de **tanrının oğlu** unvanını taşıyan imparatorların kutsal olduğuna inanılırdı. (Bu durum merkezi otoriteyi güçlendirmiştir.)
- Çin'de en yaygın dinler Konfüçyüslük, Taoizm ve Budizm'dir. Budizm, resim ve heykelticiliğin gelişiminde etkili olmuştur (Felsefik öğretisi).
- Çin'de resim, kumaş, porselen imalatı, heykelticilik, çinçilik gibi zanaat ve sanat dalları gelişmiştir.
- Çin mimarisi askeri ve dini yapılar yönünden gelişme göstermiştir. Çin Seddi ve Budist tapınakları Çin mimarisinin en güzel örnekleridir.
- Çin, mürekkep, kağıt, pusula, barut ve matbaayı kullanarak birçok gelişmeye öncülük etmiştir.

- Barut, pusula, kağıt ve matbaanın Avrupa'ya ulaşması Avrupa'da derebeyliğin yıkılması, Coğrafi Keşifler ve Rönesans'a zemin hazırlamıştır.

- İpek Yolu da Çin'den başlayıp Avrupa'ya kadar ulaşan önemli bir ticaret yoludur.

6. Doğu Akdeniz Uygarlığı

a. Fenikeliler

- Sami ırkından olan **Fenikeliler**, Lübnan Dağları ile Doğu Akdeniz kıyıları arasındaki bölgede yaşamışlardır.
- Fenikeliler** coğrafi yapılarının engebeli olmasından dolayı ticarete yönelmişlerdir (Kolonizliği ilk başlatan toplumdur).
- Fenikeliler, ürünlerini satmak ve ihtiyaç duydukları altın, gümüş, bakır ve kalay gibi madenleri temin etmek için Akdeniz kıyılarında ticaret kolonileri meydana getirmişlerdir. Ticaret aracılığıyla doğu ülkeleri ile Akdeniz ülkeleri arasında kültürel bir etkileşim sağlamışlardır.
- Fenikeliler, 22 harften meydana gelen Fenike alfabesini oluşturmuşlardır. **Fenike alfabesini** daha sonraki dönemlerde Yunanlılar ve Romalılar yeniden düzenlemişlerdir. Bugünkü Latin alfabesinin temellerini atmışlardır.
- Gemicilikte, cam ve boya yapımında ileri gitmişlerdir.

b. İbraniler

- Sami asıllı bir kavim olan İbraniler, Eski Çağ'da Suriye ile Mezopotamya arasında **göçebe** olarak yaşamışlar, daha sonra Filistin'e yerleşmişlerdir.
- İlk Çağ uygarlıkları içerisinde ilk defa tek tanrılı dine inanan topluluk olma özelliğiyle ayrı bir yere sahip olan İbraniler, farklı coğrafyalarda birçok devletin egemenliğinde yaşantılarını sürdürmüşlerdir. Buna rağmen günümüze kadar vatan ve millet bilincine sahip olup, asimile olmamışlardır.
- İbraniler sürgün döneminde gelenek ve göreneklerini korumuş değişen koşullara rağmen kendilerine ait özelliklerini yitirmişlerdir. Bu durum **Musevilik**in sadece İbranilere ait bir din olarak kabul edilmesini sağlamıştır. Bunun sonucunda da Musevilik diğer ilahi kökenli dinler olan Hristiyanlık ve İslamiyet kadar onlardan önce gelmiş olmasına rağmen yayılamamıştır.

7. İran Uygarlığı

- Medler ve Persler İran siyasi tarihinde önemli bir yer tutmuştur. Medler M.Ö VII. yüzyıl ortalarında siyasi bir güç olmuştur.
- Med Devleti'ne M.Ö 550'de **Persler** son vermişlerdir. Makedonya'dan İndus Irmağı'na kadar olan coğrafyada büyük bir imparatorluk kurmayı başaran Perslere, Makedonya Kralı Büyük İskender son vermiştir.

Perslerde Merkezi Otorite

Pers İmparatorluğu mutlakiyetle yönetilmiştir. Bu durum;

- Pers imparatorluğu'nun yetkilerinin sınırsız olması ve isteklerinin kanun niteliği taşıması,
- Ülkenin satraplık adı verilen eyaletlere bölünerek yönetilmesi,
- Satrap adı verilen görevlilerin, her yıl kralın adamları tarafından denetlenmesi,
- Pers ordusunun çok güçlü olması,
- Haberleşme, ulaşım ve düzenli bir posta örgütünün kurulması üzerinde etkili olmuştur.

Perslerde Din ve Sanat

- Persler, zerdüş dinini benimsemişlerdir. Çok tanrılı zerdüşd dininin tapınaklarına **ateşgede** adı verilmiştir.
- Perslerden kalan sanat eserlerinin en önemlileri, krallar için yapılan büyük saraylardır.

8. Anadolu Uygarlığı

Farklı uygarlıkların Anadolu'ya gelmesinde Anadolu'nun;

- ▶ Ticaret yolları üzerinde olması,
- ▶ İklim ve bitki örtüsünün müsait olması,
- ▶ Asya'yı Avrupa'ya bağlaması,
- ▶ Zengin yeraltı kaynaklarına sahip olması,
- ▶ Tarıma müsait olması gibi durumlar etkili olmuştur.

Farklı uygarlıkların Anadolu'ya gelmesine bağlı olarak Anadolu'da;

- ▶ Kültürel çeşitlilik artmıştır.
- ▶ Siyasi birliği sağlamak zorlaşmıştır.
- ▶ İstila faaliyetleri yaşanmıştır.
- ▶ Bazı uygarlıkların siyasal varlığı kısılmıştır.

a. Hititler

Siyasi Yapı

Hititler, M.Ö 2000 yılı başlarında Kafkaslardan, Orta Anadolu'ya gelerek Kızılırmak boylarına yerleştiler, M.Ö 1400 yıllarında imparatorluk haline geldiler. Başkentleri **Hattuşaş**'tır.

Otoriter Hititler

- Başlangıçta Hitit Krallığı, feodal beyliklerden oluşmuştur. Daha sonraları merkezi krallık güçlenerek eyaletlere merkezden valiler atanmıştır.
- Krallar yerine göre başkomutan, başyargıç ve başrahipti. (Bu durum Hititlerdeki teokratik yapının kanıtıdır.) Hititlerin ilk dönemlerinde kralın yetkileri soylulardan oluşan Pankuş Meclisi tarafından sınırlandırılmıştır. Ancak imparatorluk döneminde Pankuş Meclisi'nin yetkileri azalırken kralın yetkileri artmıştır. Böylece kral zamanla daha da güçlenmiştir.
- Devlet yönetiminde kraldan sonra en yetkili kişi "Tavananna" adı verilen kraliçeydi. Tavananna dini törenlere başkanlık yapar, kral savaşa gittiğinde ülkeyi yönetirdi. (Bu durum Tavananna'nın siyasi yetkiye sahip olduğunu, kralın mutlak güç olmadığını Hititlerde egemenliğin paylaşıldığını gösterir.)

Sosyal Yapı

Sosyal yapıda en üst sınıfı kral ve ailesi oluşturmuştur. Sosyal yapıda asillerden başka rahipler, sanatkarlar, askerler memurlar ve köleler gibi sınıflarda yer almıştır. (Sosyal yapıda eşitlik yoktur.)

Sosyal Yapı

- Sümerler gibi hoşgörülü kanunları vardır. ilk Medeni Kanun örneği Hititlerde görülür.
- Aile, ticaret, miras hukuk gibi konuları düzenlemişlerdir.
- Hititler kölelere yarım insan gözüyle bakmış, cezaları yarım uygulamıştır. Hatta bir hür kendi isteğiyle bir hür kendi isteğiyle bir köleyle evlenirse hürler sınıfına geçebilmiştir.

Kültürel Hayat

- Yazılıkaya ve İvriz Kabartmaları oluşturulmuştur.
- Hititler, Asurlulardan aldıkları çivi yazısıyla beraber, Mezopotamya'dan aldıkları kanunlara eklemeler ve düzeltmeler yaparak Anadolu'daki ilk kanunları oluşturmuşlardır. Çevre kültürlerin tanrılarına inandıkları için Anadolu'ya Bin Tanrı İli denilmiştir.
- Hititler çivi yazısının yanında kendilerine ait hiyeroglif yazısını da kullanmışlardır.
- Hititlerden kalan en önemli eserler anallardır. **Anallar**, kral tarafından tanrıya hesap vermek için yazılan yıllıklardır. Anallarda krallar zaferlerinin yanında mağlubiyetlerini de anlatmışlardır. (Bu durum Hititlerde objektif tarih yazıcılığının başlamasında etkili olmuştur.)

b. İyonyalılar

- Tarihte İyonya, İzmir ile Büyük Menderes Nehri arasındaki bölgeye verilen addır.
- Polis adı verilen şehir devletleri şeklinde örgütlenmişlerdir (Efes, Milet, Foça, Smyrna).
- Bu şehir devletlerinde önce monarşi uygulanırken daha sonra soyluların yönetimi ele aldığı oligarşi (Aristokrasi) egemen olmuştur.

c. Urartular (M.Ö 900 – M.Ö 600)

- Urartular sık sık Asurluların istila ve baskınlarına uğramışlardır. Bu nedenle kale ve sur yapımına yönelmişlerdir.
- Anadolu'da Van Gölü çevresinde başkent **Tuşpa** olmak üzere ileri bir uygarlık kuran Urartular, su kanalları ve su bentleri yapmışlardır. (Bu durum içme suyu ihtiyacını karşılamak istemelerinin ve tarımla uğraşmalarının bir sonucudur.)
- Mezarlarını ev ve oda biçiminde yapıp içlerine gündelik eşya koymuşlardır. (Bu durum ahiret inancının var olduğunu gösterir.)
- Urartu Devleti'ne milattan önce Medler son vermiştir.

d. Frigyalılar (M.Ö 800 - M.Ö 676)

Siyasi Yapı

Friglerin başkenti **Gordion**'dur. Bilinen ilk kralı ise **Gordios**'tur.

Sosyo - Ekonomik ve Kültürel Yapı

Bilgi Kutusu

Frigler, çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşmışlar, tarımı korumak ve geliştirmek için özel kanunlar ve kurallar koymuşlardır. Yapılan kanunlarda öküz kesenin ya da saban kıranın cezası ölüm olarak belirlenmiştir. Tarımın önemli sayılmasından dolayı ana tanrıça olarak "Bereket Tanrıçası" "Kıbele" görülmüştür. Dokumacılıkta ileri gidilmiş, tapates denilen halıları birçok ülkeye satılmıştır. Hayvancılığa verilen önemin etkisiyle ilk hayvan hikayelerinin (fabl) kaynağı olarak kabul edilmişlerdir.

e. Lidyalılar (M.Ö 687 - M.Ö 546)

- Lidyalılar, MÖ 1200'lerde Anadolu'ya gelmişlerdir. Gediz ve Küçük Menderes vadileri arasında kalan bölgede yaşamışlardır.
- Kral Giges tarafından Sard şehrinde kurulmuştur.

Bilgi Kutusu

Coğrafi konumundan dolayı ticarete yönelen Lidyalılar ticareti geliştirmek için;

- Sardes'ten başlayarak Mezopotamya'ya kadar uzanan **Kral Yolu**'nu yapmışlardır. (Ticaret sayesinde Doğu ile Batı kültürleri arasında etkileşim artmıştır.)
- Mal takasına dayalı ekonomiden paraya dayalı ekonomiye geçiş sağlamışlardır.
- Yılın belli dönemlerinde festivaller düzenlemişlerdir.
- Sigortacılık** sistemini başlatmışlardır.
- Lidya Devleti, feodal bir sisteme dayanmıştır. Kralın yanında tüccar ve toprak sahiplerinden oluşan seçkin bir zümre olması bu durumun kanıtıdır.
- Lidyalılar, Anadolu'da ücretli askerlik sistemine dayalı bir ordu kurmuşlardır. Bu durum yıkılmalarına yol açmıştır.

- Pers saldırılarına dayanamayan Lidya Devleti M.Ö 546'da yıkılmıştır.
- Kuyumculuk faaliyetleri gelişmiştir.

9. Ege ve Yunan Uygarlığı

Ege ve Yunan Uygarlıkları

Ege ve Yunan uygarlığı, Ege Denizi'ndeki adalar, Yunanistan, Makedonya, Trakya, Batı ve Güney Batı Anadolu'da yaşayan toplumların meydana getirdiği bir uygarlıktır. Başlıca Ege uygarlıkları Girit, Miken ve Yunan uygarlığıdır (Üçü de benzer özellikler taşır).

a. Yunan Uygarlığı

Siyasi Yapı

- M.Ö 2000'den itibaren Eski Yunanistan'da ve Ege'de polis adı verilen Atina, Sparta, Korint, Larissa, Megara gibi şehir devletleri vardı. (Bu durum Yunanlılarda siyasi birliğin olmadığını gösterir.)
- İyonlardaki gibi Yunanistan'da da önce monarşi ve oligarşi görülsede tarihte ilk demokrasi burda uygulanmıştır.

Sosyal Yapı

Şehir devletlerinin hüküm sürdüğü Yunanistan'da halk siyasi haklara sahip olan yurttaşlar, siyasi hakları olmayan özgür yurttaşlar, toprağa bağlı hiçbir hakkı olmayan köylüler ve köleler olmak üzere farklı sınıflara ayrılmıştır. Bu durum sosyal yapıda çatışmalara yol açtığı için bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bunlardan biri Kleistenes tarafından yapılan düzenlemelerle halk meclisinin önemli bir kurum haline getirilmesi ve sınıf farklılığının ortadan kaldırılması, demokrasi anlayışının geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Bilgi Kutusu

Yunanistan'da yaşayanlar; tarıma elverişli toprakların azlığı, nüfus artışı, ticaret vb. nedenlerle Ege, Karadeniz ve Akdeniz'de koloniler kurmuşlardır. Yunan Uygarlığı, koloni faaliyetleri ve kolay ulaşım imkanlarıyla Batı ile Ön Asya arasında sosyal, siyasi ve kültürel ilişkilerin gelişmesini sağlamıştır.

Bilgi Kutusu

Çok tanrılı bir dine inanan Eski Yunanlılarda tanrılar, insan şeklinde ve ölümsüz olarak düşünülmüştür. Bu düşünce onları, tanrıların heykellerini yapmaya yöneltmiştir. Böylelikle Eski Yunanlılarda heykel sanatı ve mimari gelişmiştir. Tanrıların insan gibi düşünülmesi sonucu tanrıları eğlendirmek için dört yılda bir “olimpiyatlar” düzenlenmiştir. Olimpiyatların etkisiyle kültürel birlik sağlanmıştır.

b. İskender İmparatorluğu (M.Ö. 359 - M.Ö. 323)

İskender İmparatorluğu

Makedonya Kralı Philip (Filip) Yunan şehir devletlerini birleştirerek Helen birliğini kurmuştur. Büyük İskender, babası II. Philip'in öldürülmesinin ardından Helen birliğinin başına geçmiştir.

Bilgi Kutusu

- İskender, M.Ö. 334'te Makedonyalı ve Yunanlılardan oluşan 35 bin kişilik ordusuyla Asya Seferi'ne çıkmıştır. İskender'in Asya Seferi'ne yönelik faaliyetleri batı ve doğu kültürlerinin karışmasıyla yepyeni bir kültürün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu yeni kültüre Helenistik kültür, bu kültürün ortaya çıktığı yaklaşık üç yüz yıl devam eden döneme (M.Ö 330 - M.Ö 30) **Helenistik Dönem** denilmiştir.
- İskender, ülkeyi Perslerde olduğu gibi satraplıklara bölmüştür. Askeri yönetimle sivil yönetimleri birbirinden ayırmıştır. Merkezi bir vergi toplama sistemi oluşturmuştur. (Bu uygulamaların amacı merkezi otoriteyi sağlamaktır.)
- İskender'in ölümünden sonra ülkenin, generaller arasında paylaşılması ile siyasi birlik kaybolmuştur. Mısır'da **Ptolomeler**, Makedonya'da **Antigonitler**, Anadolu ve çevresinde **Selevkos** krallıkları kurulmuştur.
- Selevkoslarında parçalanması ile Anadolu'da **Pontus**, **Kapadokya**, **Bitinya** ve **Bergama** krallıkları ortaya çıkmıştır. Zeus Tapınağı, Asklepion Sağlık Merkezi ve Parşömen kağıdı onlardan günümüze kalmıştır.

9. Roma Uygarlığı

Roma'nın sınırları

- İtalya Yarımadası ve Akdeniz çevresinde kurulan büyük bir uygarlığa adını veren Roma şehri M.Ö. 753 yılında Romulus tarafından kurulmuştur. Başlangıçtan M.Ö. 510 yılına kadar Roma, krallık ile yönetilmiştir. Krallık döneminde kral, ihtiyarlar meclisi tarafından teklif edilmiş “curia” adı verilen halk meclisi tarafından seçilmiştir. Kral senatoya karşı sorumludur.
- M.Ö. 510 yılında krallık yönetimine son verilerek Cumhuriyet Dönemine geçilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde Roma, genişleterek İtalya Yarımadası'na ve Akdeniz'in batısına Doğu Akdeniz'e egemen olmuştur.

Bilgi Kutusu

Roma'nın geniş coğrafyaya hakim olması, sosyal yapının ve düzeninin bozulmasına neden olmuştur. Patriciler zamanla zenginleşirken plepler ve köylüler yoksullaşmışlardır. Bu nedenle pleplerle patriciler arasında uzun süren çatışmalar ortaya çıkmıştır. Bu çatışmaların sonucunda plepler ile patriciler arasındaki sınıfsal farklılıkları ortadan kaldırmak için **On İki Levha Kanunları** adıyla bilinen hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Buna benzer düzenlemelerle Roma hukuku bir çok devlete örnek olmuştur.

- Roma'da M.Ö 1. yüzyılın sonlarında Cumhuriyet Dönemi sona ermiş ve M.Ö 27 yılında Oktavianus'a “Augustus” unvanı verilerek **İmparatorluk Dönemi** başlamıştır.
- Roma'da III. yüzyıldan itibaren merkezi otoritenin zayıflaması, Kavimler Göçü, savaşlarının uzun sürmesi ve iç karışıklıklar gibi nedenler imparatorluğun 395 yılında ikiye bölünmesine neden olmuştur. Başkenti Roma olan Batı Roma İmparatorluğu ile başkenti İstanbul olan Doğu Roma İmparatorluğu kurulmuştur. 476 yılında kuzeyden gelen barbar kavimlerinin saldırılarıyla Batı Roma yıkılmıştır.
- Romalılar, çok tanrılı inanca sahip olup Yunan tanrılarını benimsemişlerdir. Tanrılarını insan biçiminde düşünmüşlerdir. Roma'da Hristiyanlık, 313 yılında **Milano Fermanı** ile serbest bırakılmış, 381'de de devletin resmi dini haline gelmiştir.
- Romalılar Güneş takvimi ve Fenike Alfabeti'ne de son şeklini vererek bunları günümüze ulaştırmışlardır.

1. Anadolu'da tarihi çağların başlamasında, Asurluların aşağıdaki özelliklerinden hangisi doğrudan etkili olmuştur?
 - A) Askeri güce dayalı bir imparatorluk kurmaları
 - B) Kültepe, Alişar ve Boğazköy'de ticaret kolonilerine çivi yazısını götürmeleri
 - C) Sard'dan başlayan Ninova'ya kadar uzanan Kral Yolu'nu yapmaları
 - D) Tarihte bilinen ilk kütüphaneyi kurmaları
 - E) Nemrut Tapınağı'ndaki arslan heykellerini oluşturmaları
2. Perslerde ülke "satraplık" adı verilen eyaletlere bölünmüştür. Satraplıklar "satrap" adı verilen görevliler tarafından yönetilmiştir. Satraplar, her yıl kralın görevlendirdiği kişiler tarafından teftiş edilmiştir. Yönetimde yetersiz görülen satraplar görevden alınmış ya da cezalandırılmıştır.

Perslerdeki bu uygulamaların amacı olarak aşağıdakilerden hangisi gösterilebilir?

 - A) Merkezi otoriteyi güçlendirmek
 - B) Satraplar arasında anlaşmazlık çıkmasını önlemek
 - C) Halkın ülke yönetimine katılmasını sağlamak
 - D) Saltanat kavgalarını önlemek
 - E) Sınıf farklılıklarını sonlandırmak
3. Hindistan'da, meslekleri babadan oğula geçen ve aynı geleneklere bağlı bulunan çeşitli sosyal sınıfları içinde barındıran kast sisteminin aşağıdakilerden hangisini engellediği savunulabilir?
 - A) Farklı inançların varlık göstermesini
 - B) Toplumda farklı statüler oluşmasını
 - C) Bölgeye yönelik istilâların yaşanmasını
 - D) Nüfus oranında artış yaşanmasını
 - E) Millet olma bilincinin oluşmasını
4. Fenikelilere ait aşağıdaki özelliklerinden hangisi onların farklı kültürleri tanımlarını ve kendi kültürlerini de tanıtmalarını kolaylaştırmıştır?
 - A) Çok tanrılı bir inanca sahip olmaları
 - B) Mimaride daha çok taş kullanmaları
 - C) M.Ö 65 yılında Roma'nın Suriye eyaletine bağlanmaları
 - D) Akdeniz kıyılarında ticaret kolonileri meydana getirmeleri
 - E) M.Ö XIV. yüzyılın sonunda Mısır'ın nüfuzundan çıkmaları
5. Anadolu uygarlığı ile ilgili aşağıdaki özelliklerden hangisi diğerlerinin bir sonucu sayılabilir?
 - A) Göç ve ticaret yolları üzerinde bulunması
 - B) Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlaması
 - C) Birçok kültüre yurt olması
 - D) İkliminin insan yaşamına uygun olması
 - E) Topraklarının verimli olması
6. Aşağıdakilerden hangisi belli bir dönem de olsa Anadolu'ya hakim olan uygarlıklardan biri değildir?
 - A) Fenikeliler
 - B) Romalılar
 - C) Persler
 - D) Hititler
 - E) İskender İmparatorluğu
7. İlk Çağ uygarlıklarında görülen aşağıdaki sistem veya yönetimlerden hangisinin siyasi birliğin sağlanmasını ve merkezden yönetim anlayışının uygulanmasını engelleyen bir yönü olduğu savunulamaz?
 - A) Site
 - B) Nom
 - C) Kast
 - D) Polis
 - E) Satraplık
8. Aşağıdakilerden hangisi Anadolu'da kurulmuş veya ortaya çıkmış uygarlıklardan biri değildir?
 - A) Hattiler
 - B) Frigler
 - C) Lidyalılar
 - D) Asurlular
 - E) Urartular
9. Aşağıdakilerden hangisi Hititlerin çağdaşı olan devletlerden biri değildir?
 - A) Frigyalılar
 - B) Babiller
 - C) Persler
 - D) Asurlular
 - E) Fenikeliler

10. Zeynep: “Gediz ve Küçük Menderes arasında kalan bölgede yaşamışlardır. Kral Giges tarafından kurulmuştur. Devlet merkezi Sardes (Sard) şehridir.”

Sude: “Anadolu’da ücretli askerlik sistemine dayalı bir ordu kurmuşlardır. Bu durum yıkılmalarında etkili olmuştur.”

Berkehan: “Sardes’ten başlayarak Mezopotamya’ya kadar uzanan Kral Yolu’nu yapmışlardır.”

Bu diyalogda sözü edilen uygarlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Lidya B) Frig C) Urartu
D) Hitit E) İyon

11. Aşağıdaki sanat eserlerinden hangisi Anadolu uygarlıkları tarafından oluşturulmuştur?

- A) Akbaba Sütunları
B) Persopolis Sarayı
C) Yazılıkaya Kabartmaları
D) Asma Bahçeleri
E) Keops Tapınağı

12. İyonyalılar özgür düşüncenin ve pozitif bilimlerin öncüsü olmaları yönüyle önem taşır.

Aşağıdakilerden hangisi İyonya’daki bu durumun nedenleri ile ilgili değildir?

- A) Jeopolitik konum
B) Din
C) Yönetim
D) Ekonomi
E) Coğrafya

13. ▶ Başkentin Tuşpa olması
▶ Anaların yazılması
▶ Demokrasi denemelerinin başlatılması
▶ İlk fablların oluşturulması

Yukarıda özelliği verilmeyen uygarlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Urartu B) Hitit C) Yunan
D) Frig E) Asur

14. Doğu-Batı uygarlıklarının sentezi olan Helenizm’in temellerini hangi hükümdar atmıştır?

- A) Jül Sezar
B) Büyük İskender
C) Nabukadnezar
D) Hammurabi
E) Urugakina

15. Anadolu uygarlıklarına ait aşağıdaki bilgilerden hangisi uğraş alanının kültürel gelişmeleri etkilediğinin bir kanıtı sayılabilir?

- A) Hititlerde kralların tanrıya hesap vermek için yıllıklar yazması
B) İyonyalıların saray ve tapınak mimarisinde gelişmesi
C) Friglerin ilk hayvan hikayelerinin kaynağı olarak kabul edilmesi
D) Lidyalıların ticaret hayatını genişletmek için Kral Yolu’nu inşa etmesi
E) Urartuların mezarlarını ev ve oda biçiminde yapması

16. Parşömenin Bergama şehrinde icat edilmiş olmasıyla;

- I. Kodeks denilen ilk kitabın oluşması,
II. İskenderiye Kütüphanesi’nin yakılması,
III. Roma’nın M.Ö 129’da Bergama Krallığı’nı ele geçirmesi

durumlarından hangileri arasında bir ilişki kurulabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

17. Aşağıdakilerden hangisi Anadolu uygarlıklarına ait özelliklerinden biri değildir?

- A) Objektif tarih yazıcılığının başlatılması
B) İlk yazılı kanunların oluşturulması
C) Ticaret hayatında paranın kullanılması
D) Tapates isimindeki halı ve kilimlerin yapılması
E) Yazılıkaya ve İvriz kabartmalarının oluşturulması

Orta Çağ'da Siyasi Yapılar

MS 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun; Batı ve Doğu Roma olmak üzere ikiye ayrılması, Avrupa'da büyük siyasi gelişmelere sebep olmuştur. Roma İmparatorluğu'nun eski gücünü kaybettiği ve özellikle de bireyleri korumakta yetersiz kaldığı bu dönemde, Avrupa'da feodal siyasi yapılar ortaya çıkmıştır. Orta Çağ Avrupa'sında siyasi yapıyı şekillendiren ve bu döneme damgasını vuran sistem "feodalizm" olmuştur. Bu sisteme göre siyasi güç; krala ait olup kral, siyasi otoritesini mutlak sadakat koşuluyla ve kontrollü olarak derebeyleriyle paylaşmıştır.

Bu sistemde;

- ⊙ Zenginliğin ölçüsü topraktır.
- ⊙ Toplumsal yapıda eşitlik yoktur.
- ⊙ Merkezi otorite güçlü değildir.
- ⊙ Siyasal birliğin sağlanması zorlaşmıştır.

Bizans

- ⊙ Orta Çağ'da; Anadolu, Balkanlar, Mısır, Suriye, Filistin ve Kuzey Afrika coğrafyasında etkili olmuştur.
- ⊙ Roma İmparatorluğu bir çeşit cumhuriyet ile yönetilirken Bizans imparatoru gücünü tanrıdan alan otokrat bir lider konumuna gelmiştir. Bizans imparatoru, Hz. İsa'nın yeryüzündeki vekili olup sadece Hz. İsa'ya karşı sorumlu olmuştur.

Sasaniler

- ⊙ Orta Çağ'ın güçlü devletlerinden olan Sasaniler, Pers Uygarlığı'nın devamıdır.
- ⊙ Kafkasya, Mezopotamya ve İran'a hükmetmişlerdir.
- ⊙ İmparatorluğu'nun yönetim şekli monarşidir.
- ⊙ İmparatorluğun başında Şehinşah (Kralların Kralı) unvanını kullanan hükümdar bulunmaktaydı. Krallar, Tanrı Ahuramazda'nın yeryüzündeki temsilcisi olarak mutlak otoriteye sahip olmuşlardır. Bu durum meşruiyetin kaynağının din olduğunu ve teokratik yönetim anlayışının benimsendiğini göstermektedir.
- ⊙ Krallarını kutsal kabul etmişler fakat Mısır firavunları gibi tanrı-kral anlayışını benimsememişlerdir.
- ⊙ Sasanilerde, yönetime aristokratlar hâkimdir. Siyasi meşruiyet ve idari yapı, dinî bir karakter taşımaktadır.
- ⊙ Bizans İmparatorluğu ile yaptıkları uzun savaşlar sonucunda, Anadolu'yu hâkimiyetleri altına alan Sasaniler, İstanbul'u kuşatmıştır.
- ⊙ Sasaniler, Hz. Ömer Dönemi'nde yapılan Nihavend Savaşı'nda yenilmiş ve 651 yılında yıkılmıştır.

Bilgi Kutusu

Malazgirt Savaşı'ndan sonra ilk dönem Türk Beylikleri ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurulmasıyla Anadolu Türk yurdu olmuştur. Türkiye Selçuklu Devleti'nin zayıflaması sonucunda ikinci dönem Türk beyliklerinden olan Osmanlılar, Bizans'ın Anadolu'daki bütün topraklarını ele geçirmiştir. Orta Çağ boyunca varlığını sürdüren Bizans İmparatorluğu, 1453'te İstanbul'un Fethi'yle ortadan kaldırılmıştır.

Moğol İmparatorluğu

- ⊙ İmparatorluğun kurucusu Cengiz Han'ın asıl adı Temuçin'dir.
- ⊙ Temuçin kabilesini toparlamış, Camoka'yı yenmiş, Kirayitler'i yenerek hükümdarı ortadan kaldırmış, Daha sonra bir başka Moğol kabilesi Naymanları egemenliği almış, bu gelişmeler üzerine 1206'da toplanan kurultay kendisine Cengiz unvanını vermiştir.
- ⊙ Cengiz Han hayattayken imparatorluk topraklarını dört oğlu arasında paylaşmıştır.
- ⊙ Moğol İmparatorluğu'nda kurultay adında bir danışma meclisi vardır. Bu kurultaydaki görevliler soylu oluşlarına göre değil liyakat esasına göre seçilmiştir.
- ⊙ Moğollar üzerinde Şamanizm'in önemli bir etkisi vardır. Öyle ki Büyük Şaman, kehanetinde "Temuçin'le çocuklarına dünyanın bütün topraklarını bağışladım ve kendisine Cengiz Han ismini verdim." şeklinde Gök Tanrı'nın kendisine haber verdiğini söylemiştir.

İmparatorluklarda Sosyal, Ekonomik ve Askerî Durum

Sosyal ve Ekonomik Durum

- ⊙ Germen kralları, eyalet yönetim sistemi gibi bir idari yapı kurmuşlar, bu eyaletlerin başında valiler görevlendirmişlerdir. Eyaletlerden daha küçük yapılarda ise kontları görevlendirmişlerdir. Her eyaletin kendi ordusu olup bu orduların her birine kumanda etme görevi de bir düke verilmiştir. Bu yapılanma ise feodal sistemi ortaya çıkarmıştır.
- ⊙ Krallar, meclislerinde kontlarla piskoposlara danışarak karar almıştır. Kontlar, imparatorun tebaasını ruhban sınıfına itaate zorlamış, piskoposlar da halkı kontların yerel iktidarına tabi olmaya çağırmıştır. Bu durum ise feodalizm ile dogmatizm arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmıştır.
- ⊙ Çin ve Hindistan'dan gelen ticari ürünlerin Avrupa'ya sevk edilmesi, Bizanslı tüccarlar sayesinde olmuştur. İpek ticareti Bizanslılar ile Sasanileri karşı karşıya getirmiş ve Bizans İmparatorluğu, Sasanilere karşı Türklerle ittifak kurmuştur.
- ⊙ Sasani Devleti'nde toplanan vergiler ile genellikle liman, köprü ve konaklama yeri gibi ticarete hız kazandıracak eserler yapılmıştır. Sasaniler, üreticiyi destekleyen yasalar çıkarmış, ticaret ağını geliştirmişlerdir. Geniş bir coğrafyaya sahip olan Sasaniler, satraplık sistemine benzer merkezi bir yapı oluşturmuşlardır.
- ⊙ Moğol İmparatorluğu'nda iklim şartları nedeniyle halkın ana geçim kaynağı hayvancılık olmuştur. Bu nedenle konar-göçer bir hayat tarzını benimsemişlerdir. Ancak bazı toplumlarla da ticari faaliyetlerde bulunmuşlar özellikle de canlı hayvan ticareti yapmışlardır.

Askerî Durum

- Bizans ordusunun asıl gücünü, eyalet birlikleri oluşturmuştur. XI. yüzyılın ikinci yarısında ise ücretli askerler ordunun aslı unsuru hâline gelmiştir. Bizans ordusunda; İngiliz, Frank, Norman, Bulgar, Gürcü, Peçenek, Kıpçak, Uz gibi ücretli askerler görev almıştır.
- Moğol ordusu gönüllü birliklerden oluşmaktadır. Moğol ordusu, Mao-dun (Mete Han)'un geliştirdiği onlu teşkilata uygun olarak on, yüz, bin ve on bin şeklinde bölümlere ayrılmıştır. Moğol ordusu hafif süvari birliklerinden oluştuğu için hızlı hareket kabiliyetine sahip olup bölükler hâlinde harekete geçebilmektedir.

Bilgi Kutusu

Veba Salgını

- 1347-1351 yılları arasında meydana gelen bu veba salgını öncesinde Avrupa'da yoğun nüfus artışı yaşanmış, bunun sonunda ise kıtlık dönemine girilmiştir.
- Veba, Çin ve Orta Asya'da başlamış buradan tüm dünyaya yayılmıştır.
- Vebanın Avrupa'ya ulaşması Asyalı tacirlerin Çin'den satın aldıkları vebalı kürkleri Avrupa'ya satması yoluyla bulaşmıştır.
- Avrupa'da 14. yüzyılın ortalarında yaşanan büyük veba salgını birçok can kaybına sebep olmuştur.
- Veba felaketinin etkisiyle birkaç yılda 100 milyona yakın kişi hayatını kaybetmiştir.

Tarımdan Ticarete Ekonomi

Artı Üründen Sosyal Sınıflara

- Kuraklık ve kıtlığın hâkim olduğu bölgelerde "artı ürün" üretmek ve bunları depolamak son derece önemli görülmüştür. Böylece artı ürünü organize etmek için üretimin planlanması, ürünün depolanması ve korunması gerekli hâle gelmiştir. Artı ürün; değiş tokuşu gelişmiş ve çiftçilik dışında yeni meslekler ortaya çıkarmıştır. Artı ürünlerin bir merkezde toplanması ve halka buradan dağıtılması toplumda tabakalaşmayı ortaya çıkarmıştır.
- Mezopotamya'da topraklar özel mülkiyet altında iken Mısır'da firavun, tüm toprakların sahibidir.
- Sümerlerde toprak mülkiyeti; tapınaklara ait topraklar, kent yöneticilerine ait topraklar ve ortakçı usulü ile işletilen köylülere ait topraklar olmak üzere üçe ayrılmıştır. Hititlerde ise toprak, küçük ve büyük tımar parçalarına bölünmüştür.
- Mısır'da vergiler ve kiralara, tüm ekili topraklardan düzenli bir şekilde firavun adına toplanmış ve kamu binalarında çok sayıda insan çalıştırılmıştır. Sümerlerde ise hür vatandaşlar vergi ödemek zorundayken Urkagina, sosyal adaletsizliği önlemek için birçok vergiyi kaldırmıştır. Roma'da tarımdan elde edilen fazla ürünün vergilendirilmesiyle oluşan kaynaklar; orduyu, bürokrasiyi ve şehirli nüfusu beslemiştir.
- İlk Çağ'da toplum, toprağa sahip olan soylular, yüzyıllar boyunca geçerli olacak güçlü statüler kazanarak sosyal, ekonomik, siyasi gücün belirleyicisi olmuştur.

- Orta Çağ Avrupası'ndaki feodalite sisteminde ordunun ihtiyaçları etrafı surlarla çevrili kalelerde yaşayan feodal beyler tarafından karşılanmıştır.

İlk ve Orta Çağ'da Toplumsal Tabakalaşma

- Toplumsal tabakalaşma, insanlar arasındaki ekonomik ve toplumsal eşitsizliğin görünür hâle gelmesidir.
- Toplayıcılığa ve avcılığa dayanan ilk toplumlar da çok az tabakalaşma olmasına karşın tarımsal üretimin gelişmesiyle zenginliğin artması sonucu tabakalaşmada da artış olmuştur.
- Hindistan'da etkili olan kast sistemi ile bir kişinin toplumsal konumu yaşamı boyunca belirlenmiştir. Bu sistemle toplum; brahmanlar (din adamları), kşatriyalar (askerler), vaisyalar (çalışanlar) ve sudralar (işçiler ve köleler) sınıflarından oluşmuştur. Kast toplumlarında farklı toplumsal gruplar birbirlerine kapalıdır. Bu sistemde herkes, bir daha terk edemeyeceği bir kast içinde doğar, bu kasta eş seçer ve bu kast içinde ölür. Bu sistem Hindistan'da millet olma bilincini engellemiştir.

Orta Çağ'da Ticaret

- Orta Çağ'da Asya ile Avrupa arasında ticaret genelde ticaret yolları aracılığıyla gerçekleştirilirdi.
- Ticaret yolları üzerindeki ulaşım, kervanlar vasıtasıyla sağlanırdı. Bu yollarda ulaşım araçları; develer, katırlar veya atla çekilen tekerlekli taşıtlardı.
- Deniz aşırı ulaşım, insan veya rüzgâr gücü ile gerçekleşirdi.
- Kervanların konakladığı, mola verdiği ve ticari malların tüketiciye ulaştığı mekânlara tarih boyunca farklı isimler verilmiştir. Bu isimler ise şöyledir;

Ribat:

İslam toplumlarında kervansaray olarak kullanılan yerlerdir. Özellikle Karahanlılar döneminde bu isimle kullanılmıştır.

Agora – Bedesten:

Şehir merkezlerinde bulunan ticari faaliyetlerle siyasî, sosyal ve kültürel faaliyetlerin yapıldığı yerlerdir.

Han:

Küçük kervanların konakladığı, mal sattığı ve depoladığı mekânlardır.

Arasta:

Aynı işi yapan esnaf grubunun sıralandığı sokak üzerindeki ticarethanelerdir.

- İnsanlığın ilk dönemlerinde değer ölçüsü ve değişim aracı olarak pek çok mal kullanılmıştır. Anadolu'da yapılan kazılarda bulunan ilk para örnekleri MÖ VII. yüzyıla ait olup bunları Lidya kralı bastırmıştır.

İlk ve Orta Çağ'da Ticaret Yolları

İlk Çağ'dan itibaren Kral Yolu, İpek Yolu, Kürk Yolu ve Baharat Yolu dünya ticaretinde hâkim rol oynamıştır.

Yol	Güzergâh	İşlevi
Kral Yolu	Anadolu'da, Ege Bölgesi'nde bulunan Salihli civarındaki Sardes'ten başlayıp Pers İmparatorluğu'nun başkenti Sus'a kadar uzanmıştır.	2 600 km uzunluğundaki Kral Yolu'nun çevresindeki ekonomi merkezleri, Ege kıyısındaki önemli limanlara bağlanmıştır.
İpek Yolu	Çin'den başlayıp Doğu Türkistan, Moğolistan, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Türkmenistan'ı geçip Hazar Denizi'ne ulaşmıştır.	Bu yol tarih boyunca hem geçtiği bölgeleri iktisadi açıdan kalkındırıp halkın refah seviyesini yükseltmiş hem de Doğu-Batı kültür ve uygarlıkları için bir köprü olmuştur. Böylece farklı pek çok ulusun birbiriyle tanışmasında, ticaret yapmasında ve kültürel zenginliğin alışverişinde etkin rol oynamıştır.
Kürk Yolu	Don Nehri'nin denize döküldüğü yerden başlayıp Ural Dağları ve Güney Sibirya ormanları sınırından Altaylar'a, Sayan Dağları üzerinden Çin'e ve Amur Nehri'ne ulaşmıştır.	Bu yoldan hayvanlarla getirilen deri ve postlar, İtil Nehri vasıtasıyla Hazar Devleti'nin merkezi Hanbalık'a ulaştırılmıştır.
Baharat Yolu	Hindistan ve Seylan'dan Kızıldeniz'deki Akabe Körfezi'ne, Yemen kıyılarına, Basra Körfezi'ne ve Akdeniz'e uzanmıştır.	Bu kıyılardaki limanlarda gemilerden boşaltılan baharat, kara yoluyla Fenike ve Filistin kıyılarına, Mısır'da İskenderiye'ye ve Karadeniz'e ulaştırılır ve daha sonra gene deniz yoluyla Avrupa'ya taşınırdı.

Orta Çağ'da Ordu

İlk Çağ'dan itibaren devletler; varlıklarını devam ettirebilmek, savaşlarda başarılı olabilmek, huzuru ve düzeni sağlayabilmek için güçlü askeri teşkilatlar kurmaya başlamıştır.

- ⊙ Batı Avrupa'daki Frank ordularını temeli şövalyeler oluşturmakta olup askeri ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla krallık tarafından kendilerine arazi verildi.
- ⊙ Moğol birlikleri Türk ordusunda olduğu gibi On'lu askeri sistemle örgütlenmiştir.
- ⊙ Roma ordusu da Türklerden askeri sistemde etkilenmiş, lejyon denilen paralı askeri birlikler oluşturmuş çok güçlü kara ve deniz kuvvetlerine sahip olmuşlardır.
- ⊙ Bizans (Doğu Roma) ordusu grejuva denilen ve suda da yavaşan ateşli bir silah kullanmış ve düşmanlarına üstünlük elde etmiştir.
- ⊙ Türkler On'lu askeri sistem, sahte ric'at ve hilal taktiklerini kullanmış, farklı milletlerden asker devşirmişlerdir.

Orta Çağ'da kullanılan belli başlı silahlar şunlardır;

- ⊙ Ok
- ⊙ Yay - Mancınık - Kalkan - Kule - Kılıç
- ⊙ Balta - Topuz - Mızrak

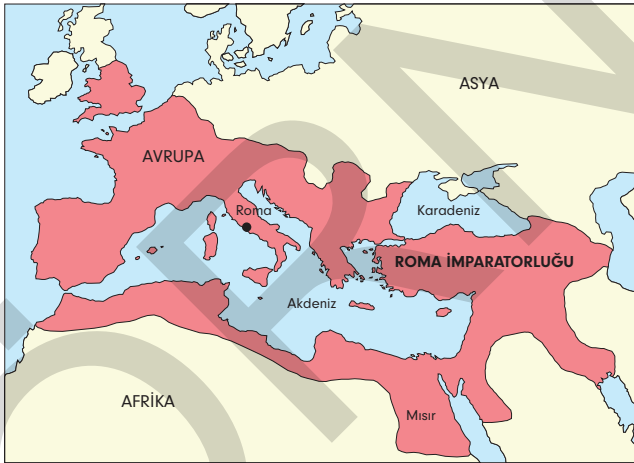
Orta Çağ Savaş Strateji (taktik) ve doktrinleri şöyledir;

Moğollar: Oklu süvarilerle muhasara

Sasaniler: Ok, sapan ve mancınık saldırılarıyla sürekli taarruz

Romalılar: Portatif ve modern ordularla savaş

Turan: Hilal ve sahte ricat taktikleriyle düşmanı imha etme

Yerleşik ve Konar-göçerler Arasındaki Savaşlar

- ⊙ Yerleşik toplumlar üretimde, konar-göçer toplumlar ise askerlik alanında birbirlerine karşı üstünlük kurmuştur.
- ⊙ Konar-göçer toplumlar dışa açık ve savaşçı bir yaşam biçimine sahipken yerleşik toplumlar bunun tam tersine dışa kapalı ve barışçı bir yaşam biçimini benimsemiştir.

KANUNLAR GELİŞİYOR

- ⊙ İlk siyasi oluşumlarda, devlet ve toplum hayatının düzen ve disiplinle yürütülmesi için her türlü hukuki iş, gelenek hâline gelmiş kurallara göre düzenlenmiştir. Bu kanunlar ilerleyen dönemlerde yazılı hale getirilmiştir.
- ⊙ Roma İmparatorluğu'nda bugünkü Avrupa ülkelerinde uygulanan hukuk sisteminin temeli oluşturan "Roma Hukuku" uygulanmıştır. Bu hukukun ilk temeli ise "12 Levha Kanunları" olmuştur. 527-565 yılları arasında Doğu Roma İmparatoru olan Justinianus ise var olan kanunları toplayarak Justinianus Kanunlarını oluşturmuştur. Bu kanunlarla hukuk kurallarında ilk defa kamu ve özel hukuk ayrımı yapılmıştır.
- ⊙ Moğol İmparatorluğu'nun hukuk ve askerlik işlerini düzenleyen kanunlara "Cengiz Han Yasası" veya "Büyük Yasa" denilmiştir. Cengiz Han Yasası, nesilden nesile aktarılan Türk ve Moğol törelerinin yazılı hâle getirilerek düzenlenmiş şeklidir.

1. Magna Carta'yla İngiliz kralı John bazı siyasî yetkilerinden vazgeçmiş, kanunlara uygun davranma sözü vermiştir.

Bu gelişme İngiltere'de Magna Carta ile aşağıdakilerden hangisinin kabul edildiğini kesin olarak gösterir?

- A) Hukukun üstünlüğünün
- B) Herkesin eşitliğinin
- C) Sınıf farklılığının
- D) Halk egemenliğinin
- E) Suçun şahsiliğinin

2. Sasani Sarayı parlak bir kültüre ev sahipliği yapmış, bu ülkede astronomi, sanat, tıp ve felsefe alanlarında çeşitli çalışmalar yapılmış, halk boş zamanlarda satranç ve polo gibi oyunlar oynamıştır.

Bu bilgilere göre Sasanilerle ilgili;

- I. kültür çalışmalarının yönetim tarafından desteklendiği,
- II. bireysel ve toplumsal aktivitelerin yapıldığı,
- III. bilimsel faaliyetlerin önemsendiği

yorumlarından hangilerinde bulunulabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) I, II ve III

3. Katolik Kilisesi Orta Çağ'da Hristiyan toplumu üzerinde büyük bir etki ve güce sahip olmuştur.

Bu durumda aşağıdakilerden hangisinin etkisinden bahsedilemez?

- A) Skolâstik düşüncenin yaygınlaşmasının
- B) Hristiyanların Kudüs'ü kutsal kabul etmesinin
- C) Papaların kralları taç giydirmesinin
- D) Kilisenin engizisyon mahkemelerinin bulunmasının
- E) Kilisenin aforoz, enterdi ve endüljans yetkilerinin bulunması

4. Yüzyıl Savaşlarını kazanan Fransız kralı ülke içerisinde gücünü artırmış, feodaliteye son vermiştir. Fransa'da yeni kurulan yönetim şekline millî monarşi denilmiş, millî monarşiler sonraki süreçte tüm Avrupa'ya yayılmıştır.

Bu bilgilere göre Yüzyıl Savaşlarının aşağıdakilerden hangisine etki ettiği söylenemez?

- A) Fransa kralının otoritesinin artmasına
- B) Derebeylik düzeninin güç kaybetmesine
- C) Avrupa'da değişimler yaşanmasına
- D) Soyluluğun kısa sürede tamamen sona ermesine
- E) Toprak düzeninin değişmesine

5. XIV. yüzyıl Avrupası'nda;

- I. Veba Salgını,
- II. Yüzyıl Savaşları,
- III. Kavimler Göçü

gelişmelerinden hangilerinin görüldüğü söylenemez?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve III
- E) II ve III

6. Yüzyıl Savaşları aşağıdaki hangi devletin Doğu Avrupa'da ilerlemesini daha çok kolaylaştırmıştır?

- A) İngiltere Krallığı
- B) Frank Krallığı
- C) Moskova Knezliği
- D) Osmanlı Devleti
- E) Kastilya Krallığı

7. Orta Çağ toplumlarında halka açık ticari, resmî, adli ve dinî işlerin yapıldığı; içinde stoaların ve dükkânların yanı sıra, tapınak ve sunakların da yer aldığı pazar yerleri bulunmaktaydı.

Türk İslâm kültüründeki bedestenlere benzeyen bu yapılarla aşağıdaki hangi isim verilmiştir?

- A) Arasta B) Agora C) Stadyum
D) Bazilika E) Sarnıç

8. Orta Çağ boyunca kara transit ticaretinin sürdürüldüğü;

- I. İpek Yolu,
II. Kral Yolu,
III. Baharat Yolu

yollarının hangilerini güzergâhında Orta Doğu yer almıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) I, II ve III

9. Aynı işi yapan esnaf grubunun sıralandığı sokak üzerindeki ticarethanelere aşağıdaki hangi isim verilir?

- A) Arasta
B) Agora
C) Kervansaray
D) İmarethane
E) Bimaristan

10. Roma ordusunda oluşturulan paralı askerî birliklere aşağıdaki hangi isim verilmiştir?

- A) Lejyon
B) Falanj
C) Müsellem
D) Garnizon
E) Şansölye

11. Aşağıdaki gelişmelerden hangisinin Avrupa'da feodalitenin zayıflamasında etkili olduğu söylenemez?

- A) Askerî Devrim
B) Çifte Gül Savaşları
C) Coğrafi Keşifler
D) Kavimler Göçü
E) Yüzyıl Savaşları

12. • Orta Çağ'ın güçlü devletlerinden olup Pers Uygarlığı'nın devamıdır.
• Batı Roma'nın çöküşüne geçtiği yıllar yükselişe geçmiştir.
• Zerdüştlük dinini benimsemişlerdir.

Yukarıda özellikleri verilen uygarlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Eyyubiler
B) Memlukler
C) Sasaniler
D) Franklar
E) Samaniler

Orta Asya Kültür Merkezleri

Türk topluluklarına ait ilk kültür izleri, geniş bozkırlara sahip Avrasya'da görülmüştür. Orta Asya'da yapılan arkeolojik kazılar sonucunda yazıdan önceki döneme ait kültür merkezleri ortaya çıkarılmıştır. Bu kültür merkezleri ise şunlardır:

Kültür Merkezleri	Özellikleri
Anav Kültürü (MÖ 4000-MÖ 1000)	Türk kültürünün önemli bir unsuru olan at, ilk defa bu kültürde görülmüştür. Orta Asya'nın en eski kültürüdür.
Afanesyevo Kültürü (MÖ 2500-MÖ 1700)	Türklerle ait en eski kültür bölgesi olarak kabul edilmektedir. Çakmak taşından ok uçları, bıçaklar, kemik iğneler, bakır eşyalar, basit çömlekler bu kültürün belli başlı eserleridir.
Andronova Kültürü (MÖ 1700-MÖ 1200)	Afanesyevo ve Andronova kültürü, Ön Türkler yani Türklerin ataları tarafından meydana getirilmiştir
Karasuk Kültürü (MÖ 1200-MÖ 700)	Bu kültürün en önemli özelliği, dünyanın pek çok bölgesine göre demiri daha erken işlemeye başlamasıdır. İskit kültürünü oluşturan atlı-göçebe kültürünün Orta Asya'ya yayılmasını sağlamışlardır.
Tagar Kültürü (MÖ 700-MÖ 300)	Kendinden önceki Türk kültürlerinin bir sentezi ve gelişmiş şeklidir. Tunçtan bıçak, ok uçları, küçük hayvan heykelleri, çeşitli hayvan tasvirleri ve otağ şeklinde ağaç evler bu kültürün belli başlı eserleridir.

1. Türk Adının Anlamı

- Türk adı farklı kaynaklarda geçmekle birlikte genelde "güç, kuvvet ve türeyen" anlamında kullanılmıştır.
- Türk adından ilk olarak Çin yıllıklarında bahsedilmiştir (Türk - Çin ilişkilerinin sonucudur).
- Bizanslılar, İranlılar ve Araplar ise VIII. yüzyıldan itibaren Türkçe konuşan ve boylar halinde yaşayan topluluklara Türk ismini vermişlerdir.

Bilgi Kutusu

- Türkiye adı VI. yüzyıldan itibaren Bizans kaynaklarında Orta Asya için kullanılan coğrafi bir terim olmuştur. Daha sonraki dönemlerde ise Türkiye ve Türkistan adı Türk hakimiyet sahasının genişlemesine paralel olarak IX. ve X. yüzyıllarda Volga Nehri'nden Orta Avrupa'ya kadar uzanan bölge için, XI. yüzyıldan itibaren de Anadolu için kullanılan bir ad olmuştur.

2. Türklerin İlk Anayurdu

Türklerin ilk anayurtları Orta Asya'dır. Orta Asya, geniş bozkırların ve çöllerin bulunduğu bir bölgedir. Karasal iklimin hüküm sürdüğü Orta Asya'da kışlar soğuk, yazlar sıcak ve kuraktır. Orta asya kuzeyde Sibirya Bozkırları güneyde Hindikuş Dağları Denizi, doğuda Kingan Dağları arasındadır.

3. Orta Asya Türk Göçlerinin Sebepleri ve Sonuçları

- Türkler, tarih boyunca farklı sebeplerle ana yurtlarından değişik bölgelere göç etmek zorunda kalmışlardır.
- Türklerin ana yurttan ilk göçlerinin M.Ö XVI. yüzyılda başladığı, MÖ XII. yüzyıl ve MS IV. - IX. yüzyıllar arasında yoğunlaştığı bilinmektedir. Türklerin belli zamanlarda göç etmelerinin birçok nedeni vardır. Bu göçlerin nedenleri şunlardır.

Türk Göçlerinin Sebepleri

İklim Değişikliği

- Kuraklık
- Salgın hastalıklar ve hayvan hastalıkları
- Otlakların yetersiz kalması ve tarım alanlarının daralması

Nüfusun Artması

Yaşanılan toprakların artan nüfusa yeterli olmaması

Siyasi ve Sosyal Durum

Kendi Aralarındaki Egemenlik Kavgası

- Yabancı kavimlerin baskısı (Özellikle Çin ve Moğol)
- Türk boylarının birbirine bağlılığı (göç eden bir boyu diğer boyların takip etmesi)
- Yeni yurtlar edinme arayışı
- Türklerin güçlü bir yurt kazanma ve devlet kurma geleneğine sahip olması

Orta Asya Türk Göçlerinin Sonuçları

- Orta Asya'dan göç eden Türkler, Anadolu, Suriye, Orta Avrupa ve Sibirya'ya yerleştiler.
- Değişik bölgelere göç eden Türkler farklı kültürleri etkilemişler ve bu kültürlerden etkilenmişlerdir.

Bilgi Kutusu

Türkler askerlik, devlet teşkilatı dokumacılık ve madencilik konularında diğer toplumları etkilerken; din, mimari ve felsefe alanlarında diğer toplumlardan etkilenmiştir.

- Göçler sonucunda Türk tarihini incelemek zorlaşmıştır.
- Türk tarihindeki bütünlük bozulmuştur.
- Türkler göç ettikleri yerlerde değişik adlarla devletler kurmuşlardır.
- At ve at arabaları Türklerin çok uzak mesafelere göçlerini kolaylaştırmıştır.

Bilgi Kutusu

Türklerin Orta Asya'dan göçleri M.Ö. ve M.S sonra olmak üzere iki bölümde incelenmiştir.

Milattan Önceki Göçler

M.Ö. 1700'den itibaren başlayan bu göçler M.Ö 1100 yıllarında daha da yoğunlaştı. Türkler genellikle; Çin'in Kansu ve Orda bölgelerine göç etmişlerdir.

Milattan Sonraki Göçler

Göçler daha çok güneye ve batıya doğru olmuştur. 4. ve 11. yüzyıl arasında Batı göçleri ile Türkler, Orta Avrupa ve Balkanlara kadar geldiler. Batı'ya gidenlerden diğer bir grup Afganistan'a ve Kuzey Hindistan'a yerleşip burada Akhunlar Devleti'ni kurdular. Güneye göç edenler ise Çin'e yerleşip buralarda devlet kurdular. Türkler, Anadolu'ya ise 11. yüzyılda göç etmeye başladılar.

1. Asya Hun Devleti (Büyük Hun Devleti)

Asya Hun İmparatorluğu

- Orta Asya'da bilinen ilk teşkilatlı Türk devleti Hunlar tarafından kurulmuştur (Hun Türklerinden bahsedilen en eski belge M.Ö 318 tarihli bir Hun - Çin ticaret antlaşmasıdır).
- Teoman'ın boyları bir araya getirmesiyle (boylar federasyonu) Ötüken'de kurulmuştur.

Teoman Dönemi (M.Ö. 220 - 209)

- Asya Hun Devleti'nin bilinen ilk hükümdarı Teoman'dır.
- Teoman Türk boylarını bir araya getirerek (boylar federasyonu) Hun Devleti'ni Ötüken'de kurmuştur.
- Çinliler, Yüe-çiler ve Moğol asıllı Tunguzlarla savaşlar yapılmış Çin topraklarının bazı kısımları ele geçirilmiştir.
- Teoman'ın Çin akınları sonrasında Çinliler Çin Seddi'ni inşa etmiştir.

Devletin boyların bir araya getirilerek kurulması teşkilatlanmanın güçlü olmasıyla ilgilidir. Ancak boylar federasyonu devleti yıkan nedendir.

Mete Han Dönemi (209 - 174)

Mete Han iç ve dış politikada başarılı olmak için onlu teşkilat oluşturmuştur. (Teşkilatçılığın güçlü olduğunun bir kanıtıdır.) Asya Hun Devleti açısından bir tehlike olarak görülen Çin baskı altına alınmış ve yapılan bir antlaşma ile tamamen etkisiz hale getirilmiştir.

Mete Han, Çin'i yaptığı antlaşma ile etkisiz hale getirdiği halde Çin topraklarına yerleşmek istememiştir. Bu durumu Hun Devleti'nin geleceği açısından sakıncalı bulan Mete Han Türklerin bu kalabalık kavim arasında benliklerini kaybedeceğini ve asimile olabileceklerini düşünmüştür.

- Mete Han zamanında Asya Hun Devleti ile Çin arasında ticaret antlaşmaları yapılmıştır. Bu antlaşmaların yapılmasında İpek Yolu etkili olmuştur. İpek Yolu'na hakim olma düşüncesi Hunları ve Çin'i siyasi ve askeri açılardan karşı karşıya getirmiştir.
- Mete Han zamanında Asya Hun Devleti en geniş sınırlarına ulaşmıştır.
- Birçok alanda sonra kurulacak olan Türk devletlerine örnek olmuştur.

Türk - Çin savaşlarının en önemli nedeni İpek Yolu'na hakim olmaktır.

Devletin Yıkılması

- Kut inancına bağlı olarak ortaya çıkan veraset kavgaları ülkeyi zamanla zayıflatmış ve Hun Devleti batı ve güney olmak üzere ikiye ayrılmıştır (M.Ö 58). Batı Hunları Çin egemenliğine girmişlerdir (M.Ö 36). Güney Hunları ise kuzey ve güney olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Kuzeyde olanları Siyenpiler, güneyde olanları ise Çinliler yıkmıştır.
- Çinli prenslerle yapılan evliliklerin etkisiyle Çin, Hun Devleti'nin iç işlerine müdahale etmiştir.
- Çin'le yapılan savaşlar kaybedilmiştir.

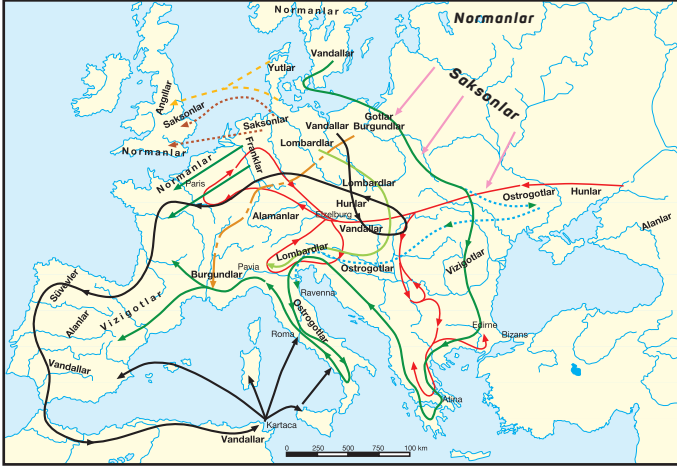

Asya Hun Devleti'nin parçalanmasıyla birlikte Hunlar, Çin'in idaresinde kalmışlarsa da millî varlıklarını korumaya çalışmışlardır. Bunlardan bir kısmı kuzeye çekilerek bağımsız topluluklar halinde yaşamış, bir kısmı da batıya göç etmiştir. Batı'ya göç edenler Kavimler Göçü'ne sebep olmuştur.

2. Kavimler Göçü ve Avrupa Hun Devleti

a. Kavimler Göçü

Asya Hun Devleti'nin yıkılmasından sonra Hunların bir bölümünün batıya doğru göç etmesiyle başlayan ve Karadeniz'in kuzeyindeki Ostrogot, Vizigot ve Alanlar gibi barbar kavimleri de yerinden oynatarak Avrupa'da köklü değişikliklere neden olan bu olaya Kavimler Göçü denir.

Kavimler Göçü'nün Sonuçları

- Roma İmparatorluğu doğu ve batı olarak ikiye ayrılmıştır. (395)
- Batı Roma İmparatorluğu 476'da yıkılmış ve toprakları üzerinde bir çok german devleti kurulmuştur (Siyasi).
- Roma İmparatorluğu'nun bölünmesi ve ardından Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla ortaya çıkan siyasal boşluk feodalitenin (derebeylik) ortaya çıkmasına neden olmuştur (Siyasi).
- Avrupa'nın etnik yapısı değişerek yeni milletler ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda bugünkü İngiltere, İspanya, Almanya gibi Avrupa devletlerinin temelleri atılmıştır (Siyasi).
- Başta Hunlar olmak üzere Avrupa'da Türk devletleri kurulmuştur. Türk kültürü (Bozkır kültürü) Avrupalıları özellikle askeri alanda etkilerken Türkler de zamanla Hristiyanlığı kabul ederek dinsel etki altına girmişlerdir (Siyasi - Dinî).
- Avrupa'da kilise önem kazanmış, skolastik düşünce egemen olmuştur (Dinî).
- İlk Çağ sona ermiş, Orta Çağ başlamıştır (Evrensel).

b. Avrupa Hun Devleti (375 - 469)

- Kavimler Göçü sırasında Balamir komutasında Macaristan'a gelen Hun boyları tarafından Etzelburg (Budapeşte) merkez olarak kurulmuştur. Avrupa'da kurulan ilk Türk devletidir.
- Balamir, Rua, Uldız ve Attila gibi önemli hükümdarları vardır.

Attila Dönemi (434 – 453)

- Avrupa Hunlarının en parlak dönemi Attila ile başlamıştır.
- Doğu Roma İmparatorluğu heyeti ile tarihe Margos Barışı (434) adıyla geçen bir antlaşma imzalanmıştır.
- Balkan Seferlerinin ardından Doğu Roma ile Anadolius Antlaşması (447) imzalanmıştır. Bu antlaşmayla Bizans'ı vergiye bağlayarak bu devlete siyasal üstünlüğünü kabul ettirmiştir.
- Batı Roma üzerine Galya ve Roma seferlerini yapmıştır. Roma'yı kuşatmışsa da Po Ovası'nda Papa I. Leo ile yaptığı görüşmeden sonra kuşatmayı kaldırmıştır.
- Attila'nın ölümünden sonra oğulları arasında veraset kavgaları başlamış ve devlet yıkılmıştır.

Avrupa Hun Devleti

- Avrupa'da kendi göçebe geleneklerini devam ettiren Hunlar, ele geçirdikleri bölgelerdeki kavimlerle bir arada yaşamışlardır. Bu yüzden kavimler arasında kültürel bir etkileşim meydana gelmiştir. IV. yüzyıldan itibaren Tuna boylarındaki Hunların bir kısmı Hristiyanlaşmıştır.
- Hunlar, pantolon ve ceket giyme, at koşumları ve atları eyerleme yöntemleri konularında Avrupa'ya örnek olmuştur. Bazı Avrupa kavimleri, ordularını Türk ordusu düzeninde yeniden yapılandırmışlardır.

3. Kök Türkler

a. I. Kök Türk Devleti (552-659)

- Kök Türk Devleti 552'de Avar egemenliğine son verilerek kurulmuştur.
- Türk adını devlet adı olarak ilk kez onlar kullanmıştır. (Bu durum ulusçu niteliklerine kanıttır.)

Bumin Kağan Dönemi

- Kök Türk Devleti'nin ilk kurucusudur.
- Kutlu merkez kabul edilen Ötüken'i devlet merkezi yapmıştır.
- Tölesleri hakimiyet altına almıştır.
- Ülkeyi kardeşi İstemi Yabguyla yönetmiştir.

Mukan Kağan Dönemi

- Kök Türklerin en parlak dönemidir.
- Mukan Kağan devleti amcası ile birlikte yönetmiştir. (İkili yönetim)

b. II. Kök Türk (Kutluk) Devleti (682 – 744)

I. Kök Türk Devleti'nin yıkılışından 50 yılı aşkın bir süre Çin esaretinde kalsalar da bağımsızlıklarına kavuşmak için bir çok kez ayaklanmışlardır. Bu ayaklanmalardan biri de Kürşad Ayaklanması'dır.

Kutluk (İlteriş) Kağan Dönemi

- Kök Türkler, Kutluk liderliğinde birleşerek bağımsızlıklarını elde ettiler. (682)
- Ötüken'de II. Kök Türk Devleti'ni kuran Kutluk İlteriş unvanını aldı. "İlteriş" derleyen, toparlayan manasına gelmektedir.
- Bu dönemde Çin'e M.S 46'da başarılı sefer yapıldı.

Kapgan Kağan Dönemi

- Türk boylarının çoğu Kök Türk hakimiyetine girmiş, Türk birliği büyük ölçüde sağlanmıştır.
- Kapgan Kağan, bir ayaklanmanın bastırılması esnasında hayatını kaybetmiştir.

Bilge Kağan Dönemi

- II. Kök Türk Devleti'nin en parlak dönemidir. Ülkeyi kardeşi Kül-tigin ile yönetmiştir.
- Basmiller, Kırgızlar ve Türgişler yeniden Kök Türk hakimiyetine alınmıştır.
- Bilge Kağan'ın ölümünden sonra hanedan üyeleri arasında anlaşmazlıklar başlamıştır. II. Kök Türk Devleti, Karluklar, Uygurlar ve Basmillerin birleşmesiyle sona ermiştir. (744)
- Kök Türkler Dönemi'nin en önemli gelişmelerinden birisi de Türk tarihinin ve edebiyatının ilk yazılı örnekleri olan **Orhun Yazıtları**nın bu dönemde dikilmesidir.

4. Uygur Devleti (744 – 840)

Uygur Devleti

Kök Türk Devleti'nin son zamanlarında Basmiller ve Karluklarla birleşen Uygurlar, bu devlete son vererek kendi devletlerini Ötüken'de kurmuşlardır. (744)

Kutluk Bilge Kağan Dönemi

- Uygurların ilk hakanıdır.
- Başkent Ötüken'den **Ordubalık'a** (Karabalğasun) taşınmıştır.
- Devletin sınırları Amur Irmağı boylarından Altay Dağlarına kadar uzanmıştır.

Moyen – Çur (Bayan – Çur) Dönemi

- Zor durumda kalan Çin imparatoruna yardım etmiş, aynı zamanda Çin hükümdarının kızı ile evlenmiştir.
- Türk boylarını himayesi altına almış, ülke sınırlarını genişletmiştir.

Böğü Kağan Dönemi

- Uygur Devleti, **Böğü Kağan** zamanında oldukça zenginleşmiştir. Bu dönemde büyük saraylar yapılmıştır.
- Böğü Kağan Dönemi'nin önemli olaylarından biri de Maniheizmin ülkeye girmiş olmasıdır. **Maniheizm** dinini kabul eden **Böğü Kağan**, **Karabalsagun** şehrinde tapınak yaptırmıştır. Onun zamanında Mani dini devletin resmi dini haline gelmiştir.
- Mani dini et yemeyi ve savaşmayı yasakladığı için Türk inancı ve yaşantısına uygun değildir. Bu dinin özellikleri ile Uygurların savaşçı yetenekleri azalmıştır. Uygurlar bu dinin etkisi ile yerleşik hayata geçmişlerdir. Yeni dinlerini halkın öğrenmesi amacıyla çok sayıda kitap yazmışlardır. Bu kitapların basımında matbaanın temeli sayılabilecek kalıplar kullanılmıştır. Yerleşik hayata geçen Uygurlar, tarım ve ticarete önemli gelişmeler kaydetmişler, tarım alanında sulama kanalları yapmışlardır.
- Uygurların son dönemlerinde ortaya çıkan açlık, kıtlık ve salgın hastalıklar devleti iyice zayıflatmıştır. 840 yılında Kırgızlar, Uygurlar ülkesine girerek, başkenti almışlar hakanı öldürmüşlerdir. Uygur Devleti'nin yıkılmasından sonra Uygurların çoğunluğu Karluk ülkesine, Çin sınırlarına, Beşbalık ve Turfan'a yerleştiler. Buralarda yeni devletler kurmuşlardır. (Kansu Uygur Devleti - Sarı Uygurlar, Doğu Türkistan Uygur Devleti - Turfan Uygurları gibi)

Bilgi Kutusu

- "Ulusçu devlet yapısı"na; kendi alfabetini kullanma, bağımsızlığa önem verme, yabancı kelimelerin Türkçe karşılığını kullanma ve Çin'e yerleşmeme kanıt oluşturur.
- "Teşkilatlanma"ya; boyları birleştirme, devlet kurma ve onlu teşkilatı oluşturma kanıttır.
- "Zayıf merkeziyetçiliğe"; ikili yönetim, taht kavgaları ve boylar federasyonundan oluşma kanıttır.
- "Yerleşik hayata geçmeye"; sulama kanalları, evler yapma, tapınaklar oluşturma ve tarımla uğraşma kanıttır.
- "Sosyal devlet anlayışı"na; halka hizmet yapma, açları doyurma fakirleri zenginleştirme ve çıplakları giydirme kanıttır.
- Hoşgörüye farklı inançların birarada yaşaması kanıttır.
- Uygurlardan Turfan Bölgesi'ne yerleşenler **Turfan Uygurları**, Doğu Türkistan'daki Kansu Bölgesi'ne yerleşenler **Sarı (Kansu) Uygurları** adıyla varlıklarını sürdürmüşlerdir.

1. Çin'den başlayıp Orta Asya'yı aşarak Akdeniz ve Karadeniz'de sona eren İpek Yolu, Orta Asya'da kurulan Türk devletlerinin belli bir süre de olsa denetiminde olmuştur.

Bu durumun Türk devletlerini aşağıdakilerden hangisinde etkilediği savunulabilir?

- A) Tarıma ticaretten fazla önem verme
- B) Ekonomik açıdan dışa bağımlı olma
- C) Orta Asya'da söz sahibi olma
- D) Çin ile olan savaşlara son verme
- E) Boylar halinde yaşama

2. Türk devlet anlayışında yönetme yetkisi kurucu hanedana özgü sayılmıştır.

Bu durumun Türk devletlerinde aşağıdakilerden hangisini engellediği savunulabilir?

- A) Taht kavgalarının yaşanmasını
- B) Devletin kısa sürede yıkılmasını
- C) Yerleşik hayata geçilmesini
- D) Yönetimde farklı sülalelerin görev almasını
- E) Devletin merkezden yönetilmesini

3. Eski Türk toplumlarında sanatın bir döneme kadar taşınabilir malzemeden, deri, ahşap, metal ve taş işçiliğine dayalı olmasında, aşağıdakilerden hangisi daha etkili olmuştur?

- A) Yaşam tarzı
- B) Egemenlik anlayışı
- C) İnanç anlayışı
- D) Askeri yapı
- E) Hukuk sistemi

4. Köktürklerin;

- I. ilk kez "Türk" adını taşıyan kavim olarak ortaya çıkmaları,
- II. kendilerine özgü yazıya geçmeleri,
- III. boyların bir araya gelmesiyle kurulmaları

özelliklerinden hangileri ulusçu bir devlet anlayışının olduğunu gösterir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

5. Türk adından ilk olarak Çin yıllıklarında bahsedilmiştir. Bizanslılar, İranlılar ve Araplar ise VIII. yüzyıldan itibaren Türkçe konuşan ve boylar halinde yaşayan topluluklara Türk adını vermişlerdir.

Bu bilgilere göre Türkler hakkında aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Belli bir coğrafyada yaşadıkları
- B) Farklı uygarlıklarca güç olarak görüldükleri
- C) Kültürel bakımdan süreklilik göstermedikleri
- D) İlk alfabeyi Çin'den aldıkları
- E) Kalıcı sanat eserleri oluşturmadıkları

6. Türkler, tarih boyunca farklı sebeplerle ana yurtlarından değişik bölgelere göç etmek zorunda kalmışlardır.

Aşağıdakilerden hangisi bu sebeplerden biri değildir?

- A) Göktürk inancını yayma isteği
- B) Yeni yurtlar edinme düşüncesi
- C) Otlak ve tarım alanlarının daralması
- D) Türk boylarının birbirine bağlı olması
- E) Salgın hastalıklar ve hayvan hastalıklarının yaşanması

7. Mete Han yenilgiye uğratmış olduğu Çin topraklarına yerleşmek yerine Çin'i sadece vergiye bağlamıştır.

Mete Han bu tutumu ile aşağıdakilerden daha çok hangisini korumaya çalışmıştır?

- A) Toprak bütünlüğü
- B) Yönetim biçimini
- C) Kut sistemini
- D) Toplumda eşitlik anlayışını
- E) Millî benliği

8. Orta Çağ Avrupası'nda Kavimler Göçü'ne bağlı olarak feodalite (derebeylik) rejiminin ortaya çıkması, aşağıdakilerden hangisinin ortadan kalktığını gösterir?

- A) Skolastik anlayışın
- B) Krallık yönetiminin
- C) Siyasi birliğin
- D) Sınıfsal farklılıkların
- E) Aristokrat yapının

9. Eski Türk tarihine ilişkin aşağıdakilerden hangisi diğerlerinden daha önce yaşanmıştır?
- A) On'lu askerî sistemin oluşturulması
B) Asya Hun Devleti'nin yıkılması
C) Bazı Türk boylarının Avrupa'ya göç etmesi
D) Türk tarihinin ilk yazılı belgelerinin oluşturulması
E) Türklerin yerleşik hayata geçmesi
10. Türkler, tarih boyunca farklı sebeplerle ana yurtlarından değişik bölgelere göç etmek zorunda kalmışlardır.
- Aşağıdakilerden hangisi bu durumun nedenlerinden biri değildir?**
- A) Türk boylarının kendi aralarında üstünlük mücadelesi vermesi
B) Yeni bölgeler tanıma ve ele geçirme isteği
C) Gut adı verilen salgın hayvan hastalıklarının yaygınlaşması
D) Türklerin yerleşik hayata geçmek istemesi
E) Orta Asya'nın zamanla iklimin etkisiyle kuraklık ve çölleşme ile karşı karşıya gelmesi
11. Aşağıdakilerden hangisi göçler sonucunda Türklerin yerleştiği bölgelerden biri değildir?
- A) Anadolu
B) Afrika
C) Doğu Avrupa
D) Orta Avrupa
E) Sibiry
12. Aşağıdakilerden hangisi Asya Hunları (Büyük Hun) hakkında yapılabilecek bir değerlendirme olamaz?
- A) Kavimler Göçü'ne yol açarak Avrupa'nın etnik coğrafyasının değişmesine sebep olmuşlardır.
B) Çin üzerine düzenlenen akınlarla Çin Seddi'nin inşa edilmesinde etkili olmuşlardır.
C) Oluşturulan devlet teşkilatı ile diğer Türk devletlerine örnek teşkil etmişlerdir.
D) Tunguzlar ve Yüeciler üzerine düzenlenen seferler ile baskı unsuru olmuşlardır.
E) Türk tarihine ilişkin ilk yazılı belgeleri oluşturmuşlardır.
13. Almanların meşhur Nibelungen Destanı'ndaki çok büyük ve iyiliksever olarak nitelendirilen, Avrupa Hun Devleti'nin en parlak zamanını yaşadığı Türk hükümdarı, aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Mete
B) Balamir
C) Attila
D) Teoman
E) Kağan
14. Aşağıdakilerden hangisi Kavimler Göçü'nün sonuçlarından biri değildir?
- A) Orta Çağ'ın sona ermesi
B) Avrupa'da feodalite rejiminin ortaya çıkması
C) Avrupa'da kilisenin önem kazanması
D) Türk kültürünün Avrupa'da yayılması
E) Skolastik düşüncenin yaygınlaşması
15. Aşağıdakilerden hangisi Avrupa Hunları hakkında yapılabilecek bir değerlendirme olamaz?
- A) Türk kültürünün Avrupa'ya taşınmasında etkili olmuşlardır.
B) Avrupa'nın siyasi yapısını değiştirerek Batı Roma'nın zayıflamasına neden olmuşlardır.
C) Balkanlara inerek Bizans ile Margos Antlaşması'nı imzalamışlardır.
D) Türk tarihinde ilk defa Hristiyanlığı kabul etmişlerdir.
E) Yönetimde kut anlayışını devam ettirmişlerdir.
16. Aşağıdakilerden hangisi Kök Türklere ait bir özellik değildir?
- A) Avar egemenliğine son verilmesi
B) Bumin Kağan tarafından kurulması
C) Başkentin Ötüken olması
D) Bizans ile ilk diplomatik faaliyetlerin kurulması
E) Türklerin ilk defa bir bayrak altında toplanması
17. Orta Asya'da Türklerin en eski kültür bölgesi aşağıdakilerden hangisi olmuştur?
- A) Anav
B) Afanesyevo
C) Andronova
D) Tagar
E) Karasuk